
Visserij en schelpdierkweek op de Grevelingen

Een overzicht van de sector en kansen en bedreigingen voor duurzame visserij bij gedempt getij

Auteur(s): student Douwe Boerstra

Wageningen University &
Research rapport C045/21

Visserij en schelpdierkweek op de Grevelingen

Een overzicht van de sector en kansen en bedreigingen voor duurzame visserij bij gedempt getij

Auteur(s):
Douwe Boerstra¹

Wageningen Marine Research (studentenrapportage)

¹ Student Environmental Policy Group, Wageningen University & Research

Wageningen Marine Research
Yerseke, april 2021

VERTROUWELIJK Nee

Wageningen Marine Research rapport C045/21

Keywords: Grevelingen, Visserij, Schelpdierkweek, Sportvisserij, Beleid, Beheer, Duurzaamheid, Beheermaatregelen, Kansen, Bedreigingen.

Naam	Douwe Boerstra
Departement	Wageningen University& Research
Specialisatie	Marine Governance
Programma	Aquaculture and Marine Resources Management
Studenten registratie nummer	960514087130
Supervisie	Hilde Toonen
Plaats	Wageningen
Datum	30-04-2021

Dit rapport is gratis te downloaden van <https://doi.org/10.18174/546570>
Wageningen Marine Research verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

Wageningen Marine Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Foto omslag: Aerovista Luchtfotografie via Shutterstock

© Wageningen Marine Research

Wageningen Marine Research, instituut
binnen de rechtspersoon Stichting
Wageningen Research, hierbij
vertegenwoordigd door
Dr.ir. J.T. Dijkman, Managing director

KvK nr. 09098104,
WMR BTW nr. NL 8113.83.696.B16.
Code BIC/SWIFT address: RABONL2U
IBAN code: NL 73 RABO 0373599285

Wageningen Marine Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor
gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de
resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Wageningen
Marine Research. Opdrachtgever vrijwaart Wageningen Marine Research van
aanspraken van derden in verband met deze toepassing.
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag weergegeven en/of
gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden
zonder schriftelijke toestemming van de uitgever of auteur.

A_4_3_1 V30 (2020)

Inhoud

Dankwoord	6
Samenvatting	7
1 Inleiding	10
1.1 Introductie	10
1.1.1 Natuur en gebied beschrijving	10
1.1.2 Zuurstofloosheid en Getij Grevelingen	10
1.2 Probleem beschrijving	11
1.3 Doelen van dit onderzoek	11
1.4 Onderzoeksvragen	12
1.5 Leeswijzer	12
2 Methoden	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Selecteren van doelgroep en belanghebbenden	13
2.3 Data verzameling	14
2.3.1 Contact met belanghebbenden	14
2.3.2 Interviews	14
2.3.3 Representativiteit	14
2.3.4 Documenten en literatuur	15
2.4 Analyse interviews	15
3 Beschrijving van visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen	17
3.1 Achtergrond	17
3.2 Visserijvormen in de Grevelingen	18
3.2.1 Vaste vistuigen visserij	18
3.2.2 Schelpdiervisserij	20
3.2.3 Sportvisserij	21
3.3 Ontwikkelingen in de vangsten van vissers en kwekers	22
3.3.1 Inleiding	22
3.3.2 Paling	22
3.3.3 Kreeft	22
3.3.4 Oesters	23
3.3.5 Mosselen	23
3.3.6 Schubvis	24
3.4 Ontwikkelingen in de bestanden van doelsoorten	24
3.4.1 Paling	24
3.4.2 Kreeft	24
3.4.3 Oesters	25
3.4.4 Mosselen	25
3.4.5 Schubvis	25
4 Beheer en beleid van visserij, schelpdierkweek in de Grevelingen	26
4.1 Algemene wet- en regelgeving	26
4.2 Beleidsmakers en beheerders	27
4.2.1 LNV en RVO	27
4.2.2 Rijkswaterstaat	27
4.2.3 Staatsbosbeheer	28

4.2.4	Provincie Zeeland	28
4.2.5	De Visstandbeheercommissie	28
4.2.6	Gemeenten	29
4.3	Beheer en beleid van de verschillende visserij vormen	29
4.3.1	Vaste vistuigen visserij	30
4.3.2	Schelpdiervisserij	31
4.3.3	Sportvisserij	31
5	Kansen en bedreiging voor de visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen	33
5.1	Inleiding	33
5.2	Kansen voor visserij en schelpdierkweek	33
5.2.1	Uitbreiding van bestaande visserij activiteiten	33
5.2.2	Kansen voor de visserij op tapijtschelpen	34
5.2.3	Kansen voor kweek van andere schelpdiersoorten	34
5.2.4	Kansen voor sportvisserij	35
5.2.5	Samenwerken voor elkaar en het hele systeem	35
5.3	Bedreigingen voor visserij en schelpdierkweek	36
5.3.1	Bedreigingen voor de natuur	36
5.3.2	Bedreigingen voor vissers en kwekers	36
5.3.3	Bedreigingen voor beleid en beheer	37
5.3.4	Concurrentie en ruimteverdeling	37
5.4	Overzicht van de kansen en bedreigingen	38
6	Een duurzame Grevelingen met visserij en schelpdierkweek	40
6.1	Inleiding	40
6.2	<i>"Visserij in de Grevelingen is al duurzaam"</i>	40
6.3	Bestandsoverwegingen en de natuur	40
6.4	Een robuust, natuurlijk systeem	41
6.5	Maatschappelijke en sociale duurzaamheid	41
6.6	CO ₂ -voetafdruk	42
6.7	Toekomstbestendige visserij	42
7	Mogelijke beheermaatregelen voor de toekomst	43
7.1	Inleiding	43
7.2	Verbeteren van de kwaliteit van het natuurlijke systeem	43
7.3	Maatregelen voor beleid en beheer Grevelingen	43
7.4	Onderzoek naar draagkracht	44
7.5	Samenwerken en overleggen	45
8	Discussie, conclusie en aanbevelingen	46
8.1	Discussie	46
8.2	Conclusie	46
8.3	Aanbevelingen	47
9	Kwaliteitsborging	49
	Literatuur	50
	Verantwoording	51
Bijlage 1	Gebruikte codes per onderzoeksvraag	52
Bijlage 2	Kopie van 'Algemene voorwaarden voor de verhuring van oesterpercelen in het Grevelingenmeer en oesterpercelen, mosselpercelen, hangcultuurlocaties,	

---

visvakken voor de visserij met vaste vistuigen in de kustwateren, ingaande 1 mei 2017' **54**

Bijlage 3 **Kopie van 'Overeenkomst voor de verhuring van visrecht voor oesterpercelen in de Grevelingen** **58**

Dankwoord

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de medewerking en hulp van vele betrokkenen. Via deze weg wordt iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan dit rapport hiervoor hartelijk bedankt. Ondanks dat de interviews digitaal moesten plaatsvinden, zijn deze een prettige ervaring geweest waarin veel kennis en ervaring is gedeeld. Elk interview is gebleken van onmisbare waarde te zijn en hopelijk is aan de inhoud ervan recht gedaan in de interpretatie in dit rapport.

Samenvatting

Aanleiding en aanpak

Het project Getij Grevelingen, waarbij het getijdeverschil in gedempte vorm (40cm) wordt hersteld, is opgezet met als doel de zuurstofloosheid tegen te gaan en de waterkwaliteit te verbeteren. Een dergelijke ingreep heeft veranderingen tot gevolg, voor zowel de ecologische draagkracht van het meer als voor de vissers en schelpdierkwekers in het gebied. Zij zullen mee moeten veranderen. Zo zullen de vissers en kwekers bijvoorbeeld hun bedrijfsvoering moeten aanpassen aan een systeem dat in beweging is in plaats van stilstaat. Veranderingen zullen ook gaan plaatsvinden voor sportvissers, beheerders en beleidsmakers. Voor het onderzoeken van de impact van het terugkerende (gedempt) getij en het anticiperen op mogelijke veranderingen voor (sport) visserij en schelpdierkweek, is een actueel overzicht van deze sectoren in de Grevelingen nodig.

Er zijn veel verschillende gegevensbronnen over visserij in de Grevelingen. Deze bronnen zijn echter niet gestructureerd bij elkaar gebracht en publiekelijk beschikbaar gesteld. Dit bemoeilijkt het anticiperen op veranderingen, en de kansen en bedreigingen die gepaard gaan met het terugkerende getij. Het maken van duurzame, rendabele plannen voor de toekomst vereist een actueel en compleet overzicht van de beroepsmatige visserij, schelpdierkwekerij en sportvisserij in de Grevelingen en hoe alle betrokken belanghebbenden tegen duurzaamheid aankijken. Dit rapport geeft dit overzicht. Voor het creëren van een overzicht en het verzamelen van ontbrekende informatie, zijn er voor dit onderzoek rapporten en documenten geraadpleegd en interviews gehouden met twaalf partijen die gezamenlijk betrokken zijn bij de (sport) visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen. Hieronder vallen naast de vissers en kwekers ook de beheerders en beleidsmakers van het meer het gebied.

Resultaten

Visserij en schelpdierkweek

De Beroepsvereniging Grevelingenvissers bestaat uit zes bedrijven die zeven visrechten verdeeld hebben voor de vaste vistuigen visserij op paling en kreeft. Deze bedrijven vissen in visvakken verdeeld over de gehele Grevelingen, met uitzondering van het gebied Grijsoord waar alleen vijf van de zes bedrijven vissen onder de naam Firma Grijsoord. Voor de oesterkweek in de Grevelingen zijn aan 22 bedrijven huurovereenkomsten voor in totaal 550 hectare aan oesterpercelen uitgegeven. Hierop worden Japanse en platte oesters gekweekt. Hiernaast experimenteren 4 bedrijven uit de vaste vistuigensector op tien hectare naast de Brouwersdam met het invangen van mosselzaad en mosselhangcultuur. In tegenstelling tot de schelpdierkwekers, zijn de vangsten van de vaste vistuigen vissers al meerdere jaren laag. De inzichtelijkheid van vangstgegevens van vissers en kwekers voor externe partijen zoals natuurbeheerders wordt beperkt door het ontbreken van een opgaveverplichting. Sportvisserij is door de sterk verslechterde schubvisbestanden bijna niet meer aanwezig in de Grevelingen.

Voor het uitvoeren van visserijactiviteiten in de Grevelingen moeten vissers en kwekers vergunningen aanvragen voor drie wetten: de Visserijwet 1963, de Wet natuurbescherming en de Waterwet. Deze worden uitgegeven door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat. Terwijl LNV verantwoordelijk is voor het maken van visserijbeleid, is de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) verantwoordelijk voor het uitvoeren ervan zoals het afgeven van vergunningen en huurovereenkomsten. Staatsbosbeheer is de beheerder van het alles boven de grens van anderhalve meter waterdiepte, en Rijkswaterstaat beheert zowel alles onder deze grens als de waterbeherende structuren zoals dijken en dammen.

Kansen en bedreigingen

De geïnterviewde belanghebbenden zien met het terugkeren van getij volop kansen voor de ecologisch herstel en visserij initiatieven in Grevelingen, op zowel korte als lange termijn. Een overzicht hiervan staat in Tabel 4. De meest benoemde kansen gaan over uitbreidingen van de huidige visserij en schelpdierkweek activiteiten en het starten van visserijen op nieuwe soorten. De Filipijnse tapijtschelp

---

(Venerupis philippinarum) is hier het meest besproken voorbeeld van. Naast kansen worden er ook veel bedreigingen gezien. Zuurstofloosheid en slechte waterkwaliteit door gebrek aan stroming worden genoemd als grootste bedreigingen voor de natuur van de Grevelingen. Concurrentie en ruimteverdeling bij het verdelen van de rechten voor het benutten van nieuwe kansen worden genoemd als grootste bedreiging voor de gebruikers. Ook is er door belanghebbenden de angst uitgesproken dat als men te snel mogelijke nieuwe kansen (zoals de tapijtschelp) wil gaan benutten, zonder duidelijkheid over het effect daarvan op het systeem, er meer kwaad dan goed gedaan zal worden.

Duurzaamheid

In de visies van belanghebbenden over een duurzame Grevelingen met visserij, komen verschillende thema's naar voren. Zo wordt er door de vissers en kwekers, maar ook een beleidsmaker, gesteld dat visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen in de huidige vorm al duurzaam is. Bijna alle belanghebbenden geven aan dat om te kunnen spreken van een duurzame Grevelingen, de draagkracht en algemene gesteldheid van het systeem van het meer op orde en in balans moet zijn. Ook cumulatieve effecten moeten hierin meegenomen zijn. Als het systeem eenmaal op orde is kan er volgens belanghebbenden pas over duurzame visserij gesproken worden als bij visserijbeleid uitgegaan wordt van bestandsoverwegingen en vangstgegevens, zodat de activiteiten niet schadelijk zijn voor de natuur. Volgens belanghebbenden zijn niet alleen aspecten die de natuur belasten of benutten een voorwaarde van duurzaamheid, maar moet er ook gekeken worden naar de sociale en maatschappelijke kant.

Beheermaatregelen

Belanghebbenden geven ook voorbeelden van beheermaatregelen die kunnen leiden tot het verwezenlijken van kansen en een duurzame Grevelingen en het voorkomen van bedreigingen die genoemd zijn. Zo wordt er ter verbetering van de waterkwaliteit in de Grevelingen voorgesteld dat, naast het terugbrengen van getijdeverschil aan de west kant van het meer, er in het oosten van het meer een verbinding met de grote rivieren wordt gemaakt zodat er een toestroom van zoet water aan het systeem wordt toegevoegd. Ook zijn er voorstellen gedaan voor een nieuwe gecentraliseerde manier van uitgeven van vergunningen en huurovereenkomsten. Daarnaast wordt er door belanghebbenden benadrukt dat men eerst de draagkracht van het meer moeten vaststellen en de waterkwaliteit verbeteren, voordat er vergunningen of huurovereenkomsten worden uitgegeven voor extra of nieuwe visserij en schelpdierkweek mogelijkheden.

Een aanpak die door belanghebbenden voorgesteld wordt om een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij te realiseren is samenwerking. Samenwerken, respect en eerlijkheid zijn drie thema's die in de interviews naar voren komen. Als alle belanghebbenden samenwerken en vertrouwen in elkaar opbouwen, zal er volgens belanghebbenden gemakkelijker informatie over bestanden en vangstgegevens gedeeld worden en kunnen meer kansen gerealiseerd worden en bedreigingen voorkomen.

Conclusie

Het beeld van de visserijsector, beheerders en beleidsmakers is dat zuurstofloosheid en de slechte waterkwaliteit de grootste negatieve impact gehad op de vaste vistuigen visserij en de sportvisserij, door het veroorzaken van een terugval in de paling, kreeften en schubvis bestanden. Deze achteruitgang is ook beschreven in rapportages die zijn meegenomen in dit onderzoek. Hierdoor zijn sportvissers tegenwoordig gelimiteerd tot de seizoensmatige vangst van de jaarlijks binnenkomende haring aan de Brouwersdam en zijn de leden van Beroepsvereniging Grevelingenvissers hoofdzakelijk nog bezig met mosselkweek in plaats van vaste vistuigen visserij. Hoewel schelpdierkweek minder hard getroffen wordt door deze effecten, wordt ook hier de wens voor verbetering van de waterkwaliteit en het terugkeren van getij nadrukkelijk uitgesproken.

De meeste belanghebbenden, maar behalve de Beroepsvereniging Grevelingenvissers, uiten nadrukkelijk de wens dat de beleidsmakers en beheerders van het gebied eerst de huidige en vernieuwde draagkracht van het meer zouden moeten vaststellen en de waterkwaliteit moeten verbeteren, voordat er vergunningen of huurovereenkomsten worden uitgegeven voor extra of nieuwe visserij en schelpdierkweek mogelijkheden. Wanneer er op een gepaste manier rekening gehouden

---

wordt met de kansen en bedreigingen door het invoeren van de juiste beheermaatregelen, zijn de meeste belanghebbenden hoopvol over een gezonde en productieve toekomst van de vaste vistuigen visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen.

Aanbevelingen

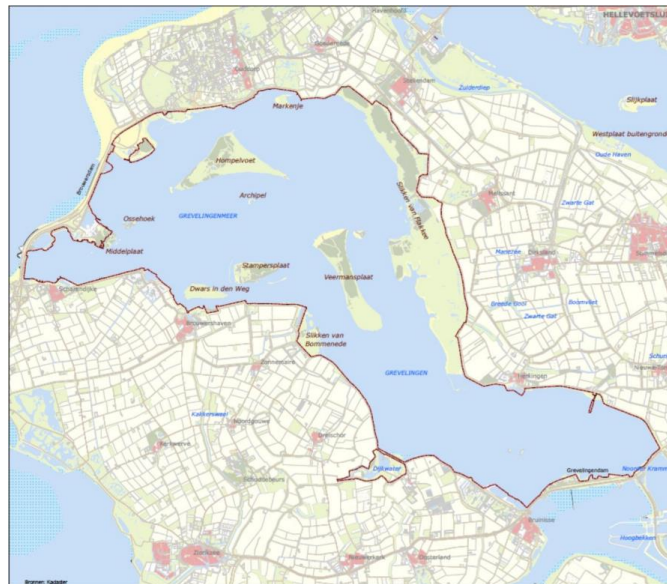
- Bij het anticiperen op een veranderend ecologisch systeem in de Grevelingen door de komst van (gedempt) getij, is een grootschalig onderzoek naar de huidige draagkracht van het meer van grote waarde. Door binnen het onderzoek zowel de bestandsomvang en gezondheid van de meest belangrijke flora en fauna in kaart te brengen, als essentiële parameters voor de water- en ecologische kwaliteit, kan er geanticipeerd worden op de grootste veranderingen. Daarna kunnen mogelijkheden tot aanvullende of nieuwe visserij activiteiten op basis van actuele gegevens onderzocht worden. Na het herintroduceren van getij zullen de draagkracht en ontwikkelingen in de bestandsomvang regelmatig onderzocht moeten worden voor het vaststellen van veranderingen die daadwerkelijk hebben plaatsgevonden en welke mogelijkheden er benut kunnen gaan worden.
- Met het opzetten van een pilotstudie kan het effect van beroepsmatig kweken van de Filipijnse tapijtschelp op het ecologisch systeem van de Grevelingen wordt onderzocht. Zo kan men de mogelijkheden tot het realiseren van deze veelbesproken nieuwe kans inzichtelijk maken en de voorwaarden hiertoe vaststellen. Als deze schelp uiteindelijk opgenomen is in de Visserijwet, kunnen deze voorwaarden opgenomen worden in de vergunningen en huurovereenkomsten van de kwekers.
- Gebrek aan inzicht in vangsten en productie van beroepsmatige vissers en kwekers maakt het lastig beleid aan te passen aan de actuele situatie. Onder de huidige huurvoorwaarden zijn vissers en kwekers niet verplicht vangstopgave te doen. Palingvissers moeten echter wel wekelijks vangsten doorgeven aan de RVO, maar de gegevens voor de Grevelingen worden niet openbaar beschikbaar gesteld. Door een verplichte periodieke vangstopgave vast te leggen in deze huurovereenkomsten kunnen beleidsmakers de vangsten en productie alsnog inzichtelijk maken. Hiermee kunnen onderzoekers eenvoudige bestandschattingen maken, voor een duurzaam beheer van de visserij. Het eerder genoemde onderzoek naar draagkracht kan hier ook een belangrijke bijdrage aan leveren.
- Het wenselijk vergunningen en huurovereenkomsten op een andere wijze te verstrekken. Door het centraliseren van vergunningaanvragen, kunnen beleidsmakers en beheerders onderling de voorwaarden vanuit de drie wetgevingen bij langs gaan en tot overeenstemming komen. Hierdoor hoeven de vissers en kwekers niet meer zelf langs de verschillende uitgevers te gaan wordt er voor alle betrokken partijen aanzienlijk veel werk bespaard. Het centraliseren van beleid en beheerstaken zal naast het bevorderen van onderlinge communicatie ook het realiseren van bijvoorbeeld Natura 2000 doelstellingen ten goede komen.

1 Inleiding

1.1 Introductie

1.1.1 Natuur en gebied beschrijving

De Grevelingen ligt op de grens van de provincies Zeeland en Zuid-Holland tussen de eilanden Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duivenland en is met een wateroppervlakte van 10.800 hectare het grootste zoutwatermeer van West-Europa, zie *Figuur 1*. Ruim 7000 hectare van dit oppervlakte heeft een waterdiepte van dieper dan 1,5 meter. Ook heeft de Grevelingen een drooggevalen gebied van 3120 hectare dat bestaat uit oevers en eilanden wat de totale oppervlakte van de Grevelingen op 14.000 hectare brengt. (WUR, 2021) Oorspronkelijk stond de Grevelingen in open verbinding met de Noordzee en rivierwater van de Rijn en Maas en was het onderdeel van de Zeeuwse delta. Door de aanleg van de Grevelingendam in december 1964 in het oosten van het gebied is de Grevelingen afgesloten van de toestroom aan zoet rivierwater. Na de aanleg van de Brouwersdam in mei 1971 in het westen van het gebied is de Grevelingen volledig afgesloten van de Noordzee en dus een zoutwatermeer geworden met stilstaand water in plaats van een getij.

Figuur 1 Begrenzing Natura 2000-gebied Grevelingen (Ministerie IenW, 2016)

Deze twee ingrepen zijn van grote invloed geweest op de natuur en het aanzicht van de Grevelingen. Veel van de oorspronkelijke platen en slikken van het gebied hebben zich ontwikkeld tot begroeide eilanden en oevers met waardevolle vegetaties en een overvloed aan bijzondere flora en fauna (Natura 2000, 2021). Zo hebben deze nieuwe bereikbare foerageergebieden ervoor gezorgd dat de Grevelingen een belangrijk gebied is voor kustbroedvogels, moerasbroedvogels en trekvogels. Naast de waarde van de Grevelingen voor vogels is het gebied ook belangrijk voor dieren zoals de noordse woelmuis en de grootste populatie groenknolorchis van Nederland. Mede door deze eigenschappen is het volledige binnendijks en buitendijks gelegen zoutwatermeer van de Grevelingen aangewezen als een Natura 2000 gebied (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat & Rijkswaterstaat, 2016).

De Grevelingen is daarnaast belangrijk voor gebruiksfuncties als: waterkering, waterafvoer, vaarweg, recreatievaart, zwemwater, strand- en oeverrecreatie, onder- watersport, kitesurfen, sportvisserij, beroepsvisserij, luchtvaart, natuurbeheer en onderzoeks- en monitoringsactiviteiten (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat & Rijkswaterstaat, 2016).

1.1.2 Zuurstofloosheid en Getij Grevelingen

Het afsluiten van de Grevelingen door de aanleg van de twee dammen heeft een positief effect gehad op de vogels en veel van de gebruikers van het gebied, maar ook een sterk negatief effect op de waterkwaliteit (Staatsbosbeheer, 2020). Dit negatieve effect is toe te wijzen aan het gebrek aan getijbeweging, dat voor gelaagdheid in het water heeft gezorgd door temperatuurverschillen tussen oppervlak en diepere delen van het meer. Deze gelaagdheid heeft ertoe geleid dat er in de diepere waterlagen van de voormalige stroomgeulen zuurstofuitputting en zelfs zuurstofloosheid optreedt (Smaal & Wijsman, 2015). Deze zuurstofloosheid heeft een grote negatieve impact gehad op de ecologische gezondheid van het meer, door het creëren van 'dode bodems' waar slechts bacteriën overleven. Zonder een gezond bodemleven ontbreekt er een belangrijke schakel in de voedselketen

---

van de Grevelingen, wat het hele systeem kwetsbaar maakt. Ook de gebruikers van het meer, zoals de duiksport en de beroepsmatige visserij, ondervinden de negatieve effecten van zuurstofloosheid in de vorm van een terugval in het paling en kreeftenbestand (Tangelder *et al.*, 2019).

Als reactie op dit probleem is het project Getij Grevelingen opgezet. Het doel van dit project is *'het creëren van een toekomstbestendig ecosysteem waar waterveiligheid, water van een goede kwaliteit en hoogwaardige natuur goed samengaan met een krachtige economie'*. Dit moet worden gerealiseerd doormiddel van een afsluitbare doorlaat in de Brouwersdam waardoor het getij terug kan keren in de Grevelingen (GetijGrevelingen, 2021). Rekening houdend met zowel de stijging van de zeespiegel als de beheersbaarheid van het gebied, is het plan om het getij in gedempte vorm terug te brengen. De mogelijkheden voor dit project en invloeden op het systeem worden momenteel onderzocht. De verwachting is dat de afsluitbare doorlaat operationeel zal zijn rond 2025~2027 (Tangelder *et al.*, 2019).

Er wordt verwacht dat het terugbrengen van (gedempt) getij een impact zal hebben op zowel de natuur als de gebruikers van de Grevelingen. Door het terugkeren van het getij zullen er ecologische veranderingen gaan plaatsvinden die van invloed zijn op het systeem waaruit de vissers en kwekers hun vangst halen. Dit kan tot gevolg hebben dat deze sectoren de vangstmethoden, vangstlocaties en doelsoorten moeten gaan aanpassen om door te kunnen gaan als bedrijf.

1.2 Probleem beschrijving

Veranderingen in het systeem van de Grevelingen en de ecologische draagkracht van het meer brengen onzekerheden met zich mee voor de vissers en schelpdierkwekers die in het gebied actief zijn. Deze onzekerheid is echter niet alleen van toepassing op deze twee partijen, maar ook bijvoorbeeld op de sportvissers, natuurbeschermers, beheerders en beleidsmakers. Voor bijna elk van deze partijen brengt het aankomende getij onduidelijkheid, verandering en onzekerheden met zich mee. Om de impact van het terugkerende (gedempt) getij in de toekomst te kunnen onderzoeken, en te kunnen anticiperen op mogelijke veranderingen die het getij met zich meebrengt, is het nodig een goed beeld te hebben van de impact die het getij gaat hebben op de (sport) visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen.

Hoewel de verschillende vis sectoren beschikken over hun eigen gegevens, zijn bijvoorbeeld gegevens over welke vormen van visserij er plaatsvinden in de Grevelingen, welke soorten er gevangen worden en hoeveel, en hoe deze sectoren beheerd en gereguleerd worden, tot op heden niet gestructureerd verzameld, beschreven en openbaar beschikbaar gesteld. Dit bemoeilijkt het anticiperen op veranderingen, kansen en uitdagingen die veroorzaakt worden door een gedempt getij. Het maken van duurzame, rendabele plannen voor de toekomst vereist een actueel en compleet overzicht van de beroepsmatige visserij, schelpdierkwekerij en sportvisserij.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Wageningen Marine Research, in overleg met de Provincie Zeeland en Staatsbosbeheer.

1.3 Doelen van dit onderzoek

Dit onderzoek is opgezet met de volgende doelen:

- a) Actuele en relevante informatie verzamelen en op gestructureerde wijze beschrijven en presenteren.
- b) Inzichtelijk maken hoe de beroepsmatige visserij, schelpdierkweek en sportvisserij werkzaam zijn en beheerd worden in De Grevelingen.
- c) Inzicht geven in de kansen en bedreigingen voor alle betrokken partijen op korte en langere termijn.
- d) Inzicht geven in mogelijk nodige beheermaatregelen voor de Grevelingen

---

1.4 Onderzoeksvragen

Voor het behalen van de gestelde doelen van dit onderzoek, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Welke vormen van beroepsmatige visserij, schelpdierkweek en sportvisserij worden in de Grevelingen uitgevoerd? Dit is inclusief een beschrijving van vangstmethodes, vangstlocaties, aantallen vissers, aantal vis/perceelvergunningen (actief/inactief), afzetkanalen en visserijorganisaties.
2. Welke gegevens met betrekking tot ontwikkelingen in de bestanden en vangsten zijn er voorhanden? Voor welke soorten is er al een bestandsschatting?
3. Hoe worden de verschillende beroepsmatige en recreatieve visserijen en schelpdierkweek in de Grevelingen op dit moment beheerd en gereguleerd?
4. Welke kansen en bedreigingen zijn er volgens de verschillende belanghebbenden voor de Grevelingen en de verschillende visserijvormen in het gebied?
5. Hoe ziet duurzame visserij er volgens de vissers, visserijorganisaties en andere belanghebbenden uit?
6. Welke beheermaatregelen zijn gewenst zodat kansen kunnen worden benut en bedreigingen kunnen worden afgewend in het streven naar duurzame visserij?

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zijn de methoden beschreven die gebruikt zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen en het creëren van dit rapport. De vijf hoofdstukken daarna beschrijven de resultaten die er uit dit onderzoek zijn gekomen. Het eerste resultaten hoofdstuk geeft een overzicht van de (sport) visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen en beschrijft de ontwikkelingen in de vangsten en bestanden. Hoofdstuk 4 beschrijft hoe de visserij en schelpdierkweek in het gebied beheerd wordt en hoe het beleidsmatig geregeld is. Hoofdstuk 5 presenteert kansen en bedreigingen die de geïnterviewde belanghebbenden zien voor de Grevelingen en de visserij binnen dit gebied. Hoofdstuk 6 gaat over duurzaamheid en hoe de belanghebbenden daar invulling aan geven in het kader van de Grevelingen en de visserij. Het laatste resultaten hoofdstuk beschrijft de genoemde beheermaatregelen die de belanghebbenden voorstellen voor het realiseren van de kansen, voorkomen van bedreigingen, terwijl duurzaamheid wordt nagestreefd. Tot slot wordt in hoofdstuk 8 een conclusie gegeven en worden er aanbevelingen gedaan.

2 Methoden

2.1 Inleiding

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn gegevens verzameld uit primaire en secundaire bronnen. Primaire gegevens zijn verzameld uit interviews met belanghebbenden. De secundaire bronnen bestonden uit nieuwsartikelen, rapporten, wetenschappelijke onderzoek verslagen, beheer- en beleidsdocumenten. Dit hoofdstuk beschrijft als eerste hoe belanghebbenden voor dit onderwerp zijn geïdentificeerd en benaderd. Daarna komen de aanpak en het verloop van de interviews aan bod. Na een beschrijving van het gebruik van de secundaire bronnen, wordt de verwerking en analyse van de interviews beschreven.

2.2 Selecteren van doelgroep en belanghebbenden

Het doel van dit onderzoek is informatie te verzamelen over de verschillende vormen van visserij, hoe deze beheerd worden, welke opvattingen er zijn over duurzaamheid, welke kansen en bedreigingen er worden verwacht en welke beheermaatregelen daarbij kunnen faciliteren. Hiervoor zijn belanghebbenden geïdentificeerd en benaderd die direct of indirect verbonden zijn met de vaste vistuigen visserij, de schelpdier kweek, de sportvisserij en het beheer en beleid van die sectoren. De recreatieve sector (anders dan de sportvisserij) en NGO's zijn niet opgenomen als belanghebbende voor dit onderzoek omdat deze sectoren buiten het doel van dit onderzoek vallen.

De belanghebbenden van dit onderzoek zijn in overleg met de opdrachtgevers geïdentificeerd als 'beleidsmakers, beheerders en vertegenwoordigers van de drie vis sectoren'. De aangewezen belanghebbenden binnen deze drie groepen staan in Tabel 1.

Tabel 1

Aangewezen belanghebbenden voor dit onderzoek

Beleidsmakers	Beheerders	Vis sectoren
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) (2 interviews)	Rijkswaterstaat (1 interview)	Sportvisserij Zuidwest Nederland (1 interview)
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) (3 interviews)	Staatsbosbeheer (1 interview)	Beroepsvereniging Grevelingenvissers (1 interview)
Provincie Zeeland (1 interview)		Nederlandse Oestervereniging (1 interview)
Gemeente Goeree-Overflakkee (1 interview)		
Gemeente Schouwen-Duivenland (Geen interview)		
Visstandbeheercommissie (VBC) (1 interview) *		

* Is een overlegorgaan en maakt geen beleid, zie 4.2.4

Gezamenlijk bezitten deze belanghebbenden over de informatie die nodig is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen en het creëren van een overzichtelijk en gestructureerd overzicht van de visserij in de Grevelingen. In dit rapport wordt naar de organisatie of sector gerefereerd en niet naar geïnterviewde personen zodat de anonimiteit van de geïnterviewde belanghebbenden wordt gewaarborgd.

2.3 Data verzameling

2.3.1 Contact met belanghebbenden

Potentiële vertegenwoordigers van de belanghebbenden zijn per mail benaderd met het verzoek tot een digitaal interview per Microsoft Teams. Dit leidde in alle gevallen tot concrete afspraken of de voordracht van andere personen die eveneens of zelfs beter in staat werden geacht de benodigde informatie te verstrekken. Ook tijdens de interviews werden er, op initiatief van de geïnterviewde, suggesties gedaan voor vervolg interviews. Alle suggesties zijn na afloop onderzocht en in drie gevallen leidde dit ook tot vervolg interviews.

2.3.2 Interviews

Voor dit onderzoek zijn in de maanden januari en februari dertien interviews gehouden met twaalf vertegenwoordigers van de in Tabel 1 gepresenteerde belanghebbenden. Voorafgaand aan de interviews werd de geïnterviewde gevraagd toestemming te verlenen voor het opnemen van het gesprek zodat alle informatie bewaard zou blijven en verwerkt kon worden. Alle dertien geïnterviewden hebben hiervoor toestemming gegeven. Ook zijn de geïnterviewden erop gewezen dat in alle vervolgstappen van dit onderzoek de anonimiteit gewaarborgd is en individuele interview verslagen geen onderdeel zouden vormen van het eindverslag. Kort na het interview ontvingen de geïnterviewden een uitgebreide samenvatting van het interview, en werd hen gevraagd de tekst en interpretatie ervan te controleren en eventuele aanvullingen toe te voegen.

De lengte van de interviews varieerde tussen 22 minuten en twee uur, afhankelijk van het verloop van het gesprek en genomen zijsporen. De gestelde vragen varieerden per interview in aantallen en onderwerpen, afhankelijk van de achtergrond van de geïnterviewde.

De zes onderzoeksvragen van dit onderzoek vormden de basis voor de initiële interview vragen. Naast de vooraf opgestelde basisvragen was er tijdens de interviews ruimte voor een gesprek waarbij open en spontane vervolgvragen werden gesteld en zijpaden zijn bewandeld. Dit resulteerde uiteindelijk in meer en gedetailleerdere informatie en nieuwe vervolgvragen die in de daaropvolgende interviews zijn meegenomen.

2.3.3 Representativiteit

Het terugbrengen van getijdeverschil gaat van invloed zijn op alle gebruikers en belanghebbenden van de Grevelingen. Iedereen die met het meer te maken heeft zal door deze verandering kansen en bedreigingen zien, een opvatting over duurzaamheid hebben of beheermaatregelen kunnen voorstellen. Dit onderzoek focust zich op de invloed van het getij op de (sport) visserij en schelpdierkweek in het gebied. Hiervoor zijn de belanghebbenden geïdentificeerd als 'beleidsmakers, beheerders en vertegenwoordigers van de drie vis sectoren'. Vanwege de beschikbare tijd en gekozen focus is de keuze gemaakt om zowel de recreatieve sector als de NGO's niet op te nemen als belanghebbenden, ondanks dat deze twee sectoren wel degelijk een belang hebben bij de drie vis sectoren. Uit de wel opgenomen belanghebbenden is met een selectie van vertegenwoordigers gesproken omdat het niet haalbaar was met elk lid van elke groep belanghebbenden te praten. Hieronder wordt ingegaan op de mogelijke gevolgen die deze keuze heeft gehad voor de representativiteit van het onderzoek en het beeld dat daarmee geschetst is in de hoofdstukken die hierna volgen.

Dinklo (2006) stelt: *'Kwalitatief onderzoek beoogt een volledig beeld te geven van alle mogelijke varianten in mening, houding en gedrag die voorkomen binnen een bepaalde doelgroep. De bevindingen van een kwalitatief onderzoek zijn dus representatief als alle mogelijke meningen, houdingen en gedragingen die de populatie kent, ook in de onderzoeksgesprekken naar voren kunnen komen.'* Voor de drie hoofdgroepen (Tabel 1) kunnen de bevindingen als representatief worden beschouwd. Alle mogelijke varianten in mening, houding en gedragingen die groepen kennen, zijn vertegenwoordigd door de geïnterviewde belanghebbenden. Naast dat de aangewezen belanghebbenden representatief zijn geweest voor de groep waartoe ze behoren en deze groepen de

---

belangrijkste directe betrokkenen zijn bij de visserij in de Grevelingen, kan er afgevraagd worden of de selectie vertegenwoordigers representatief is geweest voor de partijen die ze vertegenwoordigen. Als laatste onderdeel van elk interview is aan de geïnterviewde vertegenwoordiger gevraagd of er nog dingen zijn die in het interview gemist zijn of nog verder uitgezocht moest worden. Waar relevant is ook gevraagd of er nog met andere vertegenwoordigers van dezelfde partij gesproken moet worden. In alle interviews werden hierop, als er een voorstel gedaan werd, vaak vertegenwoordigers voorgesteld waarmee al een interview gehouden of gepland was. Waar dit niet het geval was, is er ook een interview gehouden met de vertegenwoordiger. Ook zijn de vertegenwoordigers die in dit onderzoek geïnterviewd zijn het meeste actief in overlegorganen en andere ontwikkelingen namens hun achterban. Hieruit kan aangenomen worden dat de selectie van respondenten representatief is voor de partijen die zijn vertegenwoordigd. Door het ontbreken van de recreatieve sector en de NGO's die actief zijn in de Grevelingen is het mogelijk dat niet alle varianten in mening over het visserijbeheer of duurzame visserij die kunnen voorkomen vertegenwoordigd. Hier is een beperkte validatie op uitgevoerd. Na het laatste interview zijn de eerste resultaten en indrukken van het onderzoek gepresenteerd aan de werkgroep Nieuwe Kansen van de Provincie Zeeland¹. In deze werkgroep zijn alle geïdentificeerde belanghebbenden plus de twee ontbrekende sectoren vertegenwoordigd. Na afloop van de presentatie zijn er geen op- of aanmerkingen gekomen vanuit de vertegenwoordigers die erop wijzen dat er meningen ontbreken in het onderzoek. Hieruit kan aangenomen worden dat het niet meenemen van de recreatieve sector en de NGO's geen invloed heeft gehad op de representativiteit van het beeld dat uit dit onderzoek is geschetst.

2.3.4 Documenten en literatuur

Naast interviews zijn documenten en literatuur als secundaire bronnen gebruikt. Deze bronnen bestonden onder meer uit nieuwsartikelen, rapporten, wetenschappelijke onderzoek verslagen, beheer- en beleidsdocumenten. Tevens is gebruik gemaakt van webpagina's. De secundaire bronnen zijn verkregen door te zoeken op het internet of ze zijn toegestuurd door opdrachtgevers of geïnterviewden. Deze bronnen zijn gebruikt bij zowel het opstellen van interviewvragen en gespreksonderwerpen als het beantwoorden van de onderzoeksvragen en het interpreteren van de interview antwoorden. Voor een overzicht van alle gebruikte secundaire bronnen wordt verwezen naar de literatuurlijst na hoofdstuk 9.

2.4 Analyse interviews

Na de dataverzameling fase waren er dertien uitgewerkte interviews klaar om geanalyseerd te worden en te verwerken tot verslagvorm. Voor het halen van antwoorden op de zes onderzoeksvragen uit de uitgewerkte interviews, is ervoor gekozen deze interviews te coderen in Microsoft Word.

De eerste stap van het coderen was het samenvoegen van alle uitgewerkte interviews in één Word document en daarbij alle tekst die geen relatie had tot de vragen te verwijderen. In de volgende stap zijn codes vastgesteld die gebruikt zijn voor het koppelen van relevante informatie uit de antwoorden aan de onderzoeksvragen die er het beste bij aansloten (zie Bijlage 1). Omdat sommige onderzoeksvragen over meerdere onderwerpen gaan, hebben sommige onderzoeksvragen meerdere codes. Naast de codes die van toepassing zijn op de onderzoeksvragen, zijn er twee extra codes toegevoegd die betrekking hebben op achtergrondinformatie en ecologische onderwerpen die niet in de onderzoeksvragen voorkomen. De vastgestelde codes zijn vervolgens per onderzoeksvraag gekoppeld aan een eigen kleur, zodat het onderwerp van een stuk tekst gemakkelijker te herkennen zou zijn en codes terug te vinden zijn, zie onderstaand kader. Een uitzondering hierop is gemaakt voor onderzoeksvraag 4. Bij deze vraag is vanwege het nadrukkelijke verschil tussen kansen en bedreigingen gekozen om een onderscheid te maken en kansen en bedreigingen een eigen kleur te

---

¹ In deze werkgroep worden nieuwe kansen besproken die gezien worden bij het terug keren van (gedempt) getij in de Grevelingen, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen kansen op korte termijn en middel/lange termijn. Korte termijn betekent voor het afronden van het project Getij Grevelingen, wat op z'n vroegst in 2024-2025 zal zijn, de lange termijn is daarna.

---

geven. In totaal zijn er 24 codes in acht verschillende kleuren aan de tekst gekoppeld door van begin tot eind aan een zin, zinnen of paragraaf een opmerking te plaatsen met daarin de code en de kleur te geven die correspondeerde met de code. Als aan een stuk tekst twee verschillende codes zijn gekoppeld, zijn hierbij twee opmerkingen geplaatst met elk een aparte code. Er werd echter maar één kleur aan de betreffende geven, corresponderend met de code die het meest relevant werd geacht. Na het plaatsen van de opmerkingen met codes, zijn in een nieuw document de codes gesorteerd en ondergebracht bij de juiste onderzoeksvraag. Uiteindelijk is de gesorteerde tekst omgezet naar samenhangende paragrafen die de resultaten hoofdstukken vormden, waarin de informatie uit documenten en literatuur is verwerkt. Bij het schrijven van de hoofdstukken is ervoor gezorgd dat deze anoniem en vrij van meningen van de onderzoeker zouden blijven, zonder informatie te verliezen of uitspraken uit verband te trekken.

Voorbeeld van een onderzoeksvraag met bijbehorende codes en kleur

Onderzoeksvraag 1:

Welke vormen van beroepsmatige visserij, schelpdierkweek en sportvisserij worden in de Grevelingen uitgevoerd? Dit is inclusief een beschrijving van vangstmethodes, vangstlocaties, aantallen vissers, aantal vis/perceelvergunningen (actief/inactief), afzetkanalen en visserijorganisaties.'

Welke vormen van visserij: Code [VisVorm] Kleur: Donkerrood

Vangstmethodes: Code: [VangstMeth] Kleur: Donkerrood

Vangstlocaties: Code: [VangstLoc] Kleur: Donkerrood

Aantallen vissers: Code: [AantVis] Kleur: Donkerrood

Aantal vis/perceelvergunningen (actief/inactief): Code: [AantVer] Kleur: Donkerrood

Afzetkanalen: Code: [Afzet] Kleur: Donkerrood

Visserijorganisaties: Code: [VisOrg] Kleur: Donkerrood

---

3 Beschrijving van visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen

3.1 Achtergrond

Oorspronkelijk vond er in de Grevelingen hoofdzakelijk mossel en oester kweek plaats. Als gevolg van de extreem strenge winter van 1962-1963 heeft destijds 80% van het platte oesterbestand in de Grevelingen deze winter niet overleefd en ook op de diepere percelen in de Oosterschelde stierf ca. 95% van de oesters, met desastreus gevolgen voor de getroffen oesterkwekers; voor de mosselkwekers viel de schade mee (Gmelich Meijling-Van Hemert, 2005). Door de massale sterfte in het platte oester bestand, introduceerden enkele kwekers als alternatief de Japanse oester, een exoot. Deze soort heeft het uitzonderlijk goed gedaan en is niet meer weg te denken is in het gebied. Daarnaast heeft de overheid destijds de Oesterschadewet in werking gesteld. Hiermee konden oesterkwekers die aantoonbaar in de Oosterschelde of de Grevelingen kweekte, financieel worden gecompenseerd. Door deze compensatie werd de keuze voorgelegd door te gaan als oesterkweker, of de sector te verlaten. In het vooruitzicht van een volledig ingedamde Oosterschelde (Deltawet 1957), hebben 160 oesterkwekers de keuze gemaakt de sector te verlaten. Veel vertrokken kwekers zijn champignons boer, fruitteler of kippenfokker geworden of stapten over naar de mosselkweek. Tien grotere bedrijven die ook andere schelpdieren verhandelden, hebben destijds besloten hun percelen niet in te leveren en met het gecompenseerde geld actief te blijven in de Grevelingen (Gmelich Meijling-Van Hemert, 2005).

In mei 1972 is het Grevelingenmeer volledig afgesloten door de aanleg van de Brouwersdam (Gmelich Meijling-Van Hemert, 2005). Aan de kwekers werd een keuze voorgelegd. Ze konden of doorgaan als mosselkweker in een ander gebied buiten de afgesloten delta waarvoor grond beschikbaar zou worden gemaakt, of in de Grevelingen blijven en palingvisser worden met zoetwater witvis als extra bijvangst. De mosselpercelen werden uiteindelijk alleen beschikbaar gesteld in de Waddenzee. De mossel sector in Zeeland is daarop in z'n geheel uitgekocht omdat er geen mosselkweek meer mogelijk zou zijn in Zeeland als het water in de afgesloten delta zoet zou gaan worden. Destijds was het plan de Oosterschelde volledig af te sluiten. Er werd gesteld dat men in het nieuwe zoete water op paling en andere zoetwatervissen zoals snoekbaars zou kunnen gaan vissen. In 1974 is besloten de Oosterschelde niet volledig afgesloten en heeft, door het blijven van het getij, de mosselsector daar terug kunnen keren, in tegenstelling tot de Grevelingen.

Voorafgaand aan het openen van een spuisluis in de Brouwersdam medio jaren '70, ontdekte ambtenaren van LNV per toeval een grote hoeveelheid platte oesters (Gmelich Meijling-Van Hemert, 2005). Doordat deze ontdekking gedaan werd op een moment dat er ook druk vanuit Yerseke werd gezet op het heropstarten van schelpdierkweek in de Grevelingen, werd besloten doormiddel van een doorlaatsluis in de Brouwersdam het zoutgehalte weer op oorspronkelijk niveau te brengen. Ook kregen de oesterkwekers toen toestemming van LNV om proefprojecten op te zetten, een perceel van 1 hectare, voor het zaaien van schelpen en het opvangen van broed. Tien kwekers gingen vervolgens hiermee aan de slag. Na een onsuccesvolle start van het project werd er in 1976 wel met succes broed ingevangen. Als reactie hierop werd het aantal beschikbare percelen vergroot naar 150 hectare. Ook de palingvissers kregen toen 30 hectare om broed op te vangen. Hieraan werd wel de verplichting gesteld dat de palingvissers het ingevangen broed via de verenging Vervoex verkochten aan de oesterkwekers in de Grevelingen (Gmelich Meijling-Van Hemert, 2005).

Paling was lange tijd een belangrijke soort voor de vissers in de Grevelingen. In heel Europa wordt sinds 1980 een sterke afname van de glasaalintrek en de aalpopulatie waargenomen. De aal staat inmiddels op de IUCN rode lijst vermeld als ernstig bedreigd (IUCN, 2021). De Europese Unie heeft in 2007 de Aalverordening opgesteld met als doel de aalpopulatie te herstellen (European Union, 2007). Lidstaten zijn hierdoor verplicht een nationaal aalbeheerplan op te stellen. De Nederlandse overheid

heeft daarop besloten een gesloten tijd voor het vangen van paling in te stellen van september tot en met november. In reactie hierop hebben de palingvissers kreeften gekocht uit de Oosterschelde en uitgezet in de Grevelingen. Ook voor die tijd was er al kreeftenvisserij in de Grevelingen (Overmaat *et al.*, 2020). De palingvissers hebben met de opbrengst van de kreeftvangst het verlies van de afnemende palingvangst kunnen compenseren.

3.2 Visserijvormen in de Grevelingen

Tabel 2 Overzicht van de belangrijkste gegevens over visserij en schelpdierkweek in de Grevelingen

Soort visserij	Vangstmethoden	Aantallen vissers	Vangstlocaties	Vangsten
Vaste vistuigen visserij	Paling en kreeft worden gevangen met schietfuiken. Vergunning voor hokfuiken wordt niet gebruikt	6 bedrijven met visvergunning. 1 bedrijf met 2 vergunningen. 5 van de 6 bedrijven hebben gezamenlijk Firma Grijsoord opgericht	In huurovereenkomst is de gehele Grevelingen aangewezen als visgebied. Firma Grijsoord vist alleen in gebied Grijsoord	Geen gegevens openbaar beschikbaar
Oestervisserij	Japanse en platte oesters worden op oesterpercelen gekweekt	22 bedrijven hebben een huurovereenkomst voor een oesterperceel in de Grevelingen	In totaal 550 hectare oesterpercelen, bestaande uit 110 percelen van 5 hectare op 3 tot 6 meter waterdiepte	Door ontbreken van vangstregistratieverplichting geen exacte gegevens beschikbaar. Schatting platte oester: 4 miljoen stuks in 2018
Mosselvisserij	MZI en mosselhangcultuur. In 2018 zijn 24 Long Lines en 9 lijnen met vloten gebruikt voor hangcultuur	4 bedrijven die ook aan vaste vistuigen visserij doen. Mosselvisserij in de Grevelingen is nog steeds een experiment	10 hectare naast de Brouwersdam.	In 2018 is er 606.700 kg aan mosselen geoogst en 141.000 kg aan mosselzaad ingevangen
Sportvisserij	De enige vorm van sportvisserij die nog plaatsvindt is het 'optakelen van haring' op de Brouwersdam in het voorjaar	Onbekend	Op de Brouwersdam. De charterboten varen niet meer	Onbekend hoeveel haring er wordt gevangen

3.2.1 Vaste vistuigen visserij

3.2.1.1 Vangstmethoden

Binnen de vaste vistuigen visserij in de Grevelingen vinden twee vormen van beroepsmatige visserij plaats: de palingvisserij en de kreeftenvisserij. Voor de palingvisserij geldt een gesloten tijd van september tot en met november. Er wordt niet beroepsmatig op schubvis gevestigd in de Grevelingen. Deze beroepsvissers vissen alleen met schietfuiken (Figuur 2), die ze in de zomermaanden gebruiken om kreeften en paling mee te vangen. Er wordt geen aas in de fuien gebruikt omdat volgens de vissers een schone fuik het beste vist. Daarnaast hebben deze vissers ook een vergunning voor het gebruik van hokfuiken, die echter niet meer worden gebruikt omdat ze in de zomermaanden vol komen te zitten

Figuur 2 Schietfuiken (Omroep Flevoland, 2015)

---

met kwallen. Deze kwallen zijn niet alleen een probleem voor de hokfuiken, maar ook voor de schietfuiken. Bij het tegengaan van dit probleem hebben vissers in het kreeftenseizoen (15 maart – 15 juli) een 8ste hoepel aan de fuik toegevoegd met een zeer ruime maaswijdte waardoor de kwallen de mogelijkheid hebben de fuik te ontsnappen. Een bijeffect van deze maatregel is echter dat de paling ook door deze extra hoepel kan ontsnappen. De vissers geven aan dat er zodoende nog wel kreeft gevangen kan worden waardoor de fuiken niet voor niets in het water staan.

3.2.1.2 Aantallen vissers

De vaste vistuigen visserij in de Grevelingen bestond begin deze eeuw nog uit zeven bedrijven. Sindsdien heeft één van deze bedrijven het visrecht verkocht aan een ander bedrijf en zijn er nu nog maar zes bedrijven over die met vaste vistuigen in de Grevelingen vissen. Deze zes bedrijven zijn allemaal lid van de Beroepsvereniging Grevelingenvissers.

Naast deze zes bedrijven was er tot twee jaar terug ook nog een visserijbedrijf dat in het oosten van de Grevelingen, een gebied genaamd Grijsoord, actief was. Dit bedrijf heeft echter het visrecht verkocht aan vijf van de zes leden van de Beroepsvereniging die vervolgens gezamenlijk Firma Grijsoord opgericht hebben. Het gebied Grijsoord is opgedeeld in vakken, en deze vakken worden elk jaar verloot tussen de vijf bedrijven die Firma Grijsoord hebben opgericht.

Samengevat, zijn er zes vaste vistuigen bedrijven met een visvergunning actief in de Grevelingen, waarvan één bedrijf twee rechten in handen heeft. Vijf van deze zes bedrijven hebben gezamenlijk Firma Grijsoord opgericht.

3.2.1.3 Vangstlocaties en huurovereenkomsten

De visgronden voor de vaste vistuigen visserij worden gehuurd van het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit. Een kaart van de locaties van deze vaste visvakken is niet beschikbaar. In de huurovereenkomst staat dat de gehele Grevelingen is aangewezen als visgebied. De zes bedrijven beschikken naast zeven visvergunningen ook over zeven huurovereenkomsten. Eén bedrijf heeft twee visrechten en twee huurovereenkomsten. Bedrijven die een visvergunning hebben gekregen raken deze niet meer kwijt, alleen de huurovereenkomsten moeten per termijn worden bijgewerkt. Een huurovereenkomst voor de vaste vistuigen visserij loopt zes jaar en bij een verlenging wordt gekeken of de huidige voorwaarden nog toepasselijk zijn. Waar nodig worden nieuwe voorwaarden vastgesteld en toegevoegd aan de huurovereenkomst. Wanneer bijvoorbeeld zaken niet goed lopen en daar extra maatregelen nodig zijn, worden deze bij de huurovereenkomst gevoegd. In principe wordt een huurovereenkomst na zes jaar stilzwijgend verlengd en worden alleen de datum en handtekeningen vernieuwd. Daar hoeft de visser niet zelf actief achteraan.

De Grevelingen is opgedeeld in zeven visvakken die verdeeld zijn onder de leden van de Beroepsvereniging Grevelingenvissers. Eén bedrijf uit deze vereniging heeft dus twee vakkenpakketten. Om de twee-drie jaar wordt er gerouleerd tussen de vakken, maar de verdeling blijft hetzelfde. Het gebied Grijsoord is een apart gedeelte van de Grevelingen. Firma Grijsoord heeft het gebied opgedeeld in zes vakken die verdeeld zijn over de vijf leden van de firma. Omdat één van de leden een dubbel visrecht heeft, krijgt in de verdeling elk lid één vak en heeft één lid dus twee vakken.

De vaste vistuigen visserij vindt hoofdzakelijk plaats op drie tot zes meter waterdiepte, dezelfde waterdiepte als waar de oesterpercelen liggen. Er vindt geen vaste vistuigen visserij plaats op plekken waar oesterpercelen liggen.

3.2.1.4 Afzetkanalen

Voor de vaste vistuigen visserij zijn er geen vaste afzetkanalen voor de vangsten. Een lid van de Beroepsvereniging heeft een eigen winkel in de haven waar de vangsten verkocht worden. De overige leden brengen de vangsten naar de vismijn/afslag te Colijnsplaat of naar vishandelaren in de regio waarna het via deze handelaren naar restaurants gaat. Ieder visserijbedrijf heeft zijn eigen adressen en eigen afspraken over waar de vangsten heen gaan. De vangsten van de vaste vistuigen visserij worden besproken in sectie 3.3 van dit hoofdstuk.

3.2.2 Schelpdiervisserij

3.2.2.1 Vangstmethoden

Binnen de huidige schelpdiervisserij in de Grevelingen vinden twee vormen van schelpdierkweek plaats: oesterkweek en het invangen van mosselzaad. Oesters worden gekweekt op drie verschillende oesterpercelen omdat er drie verschillende fases zijn in het kweekproces van de oester. Het gehele kweekproces duurt ongeveer twee tot drie jaar tot de oogst. In de Grevelingen wordt voornamelijk Japanse oester gekweekt, maar ook in kleinere hoeveelheden de van oudsher aanwezige (Zeeuwse) platte oester.

Figuur 3 Percelen in Zuidwest Nederland

In 2007 is er in de Grevelingen gestart met een experiment naar de mogelijkheden voor het invangen van mosselzaad met mosselzaad vanginstallaties (MZI's). Tot en met 2009 zijn er op verschillende locaties proeven uitgevoerd om de geschiktheid van die plekken en de verschillende vangtechnieken te testen. Hierna zijn in 2010 de experimenten voortgezet op één vaste locatie van één hectare naast de Brouwersdam. In 2015 hadden de experimenten zich dusdanig ontwikkeld dat de vissers besloten het invangen van mosselzaad met MZI's een bedrijfsmatige aanpak te geven en, met toestemming van LNV, het gebied van één naar tien hectare uit te breiden. Na een aantal succesvolle jaren was er sprake van een overschot aan mosselzaad waarvoor geen afzetmarkt was. Mosselkwekers in de Oosterschelde en de Waddenzee beschikken namelijk ook over een MZI. Hierdoor kregen de kwekers in 2017 toestemming het zelf ingevangen mosselzaad op te kweken met mosselhangcultuur op dezelfde tien hectare waarvoor al een huurovereenkomst bestond. Voor de mosselhangcultuur zijn in 2018 in totaal 24 Long Lines en negen lijnen met vloten gebruikt. De wijze waarop de lijnen zijn gebruikt verschilt per bedrijf.

3.2.2.2 Vangstlocaties en aantallen kwekers

Er zijn 22 bedrijven die een huurovereenkomst hebben afgesloten voor een schelpdiervisserij perceel in de Grevelingen. Al deze bedrijven zijn vertegenwoordigd in de Nederlandse Oestervereniging. Een huurovereenkomst voor schelpdiervisserij is drie jaar geldig. Deze bedrijven kweken niet allemaal exclusief in de Grevelingen. Ze hebben vaak ook percelen in de Oosterschelde en oefenen soms ook andere visserijvormen uit. In de Grevelingen is in totaal 550 hectare aan oesterpercelen aanwezig. Eén oesterperceel heeft een omvang van vijf hectare, waardoor er dus 110 oesterpercelen zijn verspreid over het meer. Zoals eerder genoemd liggen deze percelen op drie tot zes meter waterdiepte. In *Figuur 3* is te zien hoe deze oesterpercelen verdeeld zijn over de Grevelingen.

Het experiment met de MZI's en de mosselhangcultuur wordt nog steeds uitgevoerd door de vaste vistuigen vissers. Van deze zes bedrijven zijn er vier betrokken bij de mosselkweek, die hiervoor de tien hectare naast de Brouwersdam onderling verdeeld hebben. De locatie naast de Brouwersdam is gekozen omdat de plek voor veel beschutting zorgt en er een verse toestroom aan voedsel is via de doorlaat in de Brouwersdam. Voor deze tien hectare is een huurovereenkomst afgesloten voor telkens twee jaar die automatisch wordt verlengd.

3.2.2.3 Afzetkanalen

Voor de oesters uit de Grevelingen en de Oosterschelde is in tegenstelling tot de mossels (mosselveiling Yerseke) geen gereguleerde afzetmarkt aanwezig. Niet alle oesterkwekers zijn ook handelaar, maar een groot gedeelte van de kwekers verhandelt zijn eigen oesters. De andere kwekers verkopen hun oesters aan deze handelaren. Net als alle andere oesters in de Oosterschelde gaan de oesters uit de Grevelingen direct naar handelaren of restaurants. Oesters worden veelal niet in Nederlandse supermarkten verkocht. De afzetmarkt voor oesters strekt verder dan de lokale en Nederlandse markt. Zo wordt er aangegeven dat ongeveer 67% van de oesters naar België gaan. Er is echter geen overzicht aanwezig van waar de in de Grevelingen gekweekte oesters precies naar toe gaan.

Het ingevangen mosselzaad dat niet gebruikt wordt voor de eigen hangcultuur wordt verkocht aan mosselkwekers in de Oosterschelde. De gekweekte consumptiemosselen vinden hun weg, net als andere in Nederland gekweekte mosselen, via de mosselveiling naar de mossel verwerkende industrie. Daar worden ze schoongemaakt, verpakt en vervolgens verzonden naar restaurants en de detailhandel. Van de vier bedrijven die mossels kweken in de Grevelingen is er één bedrijf die de eigen mossel oogst verwerkt en verkoopt in hun eigen viswinkel.

3.2.3 Sportvisserij

Naast de vaste vistuigen visserij en de schelpdierkweek vindt er in de Grevelingen ook sportvisserij plaats. Sportvissers vragen hiervoor een vergunning aan bij Sportvisserij Zuidwest Nederland en mogen dan op schubvis vissen op of aan het meer. Lange tijd werd er voornamelijk met charterboten of met kleinere bootjes gevist op het meer en weinig vanaf de kant. De boten varen al geruime tijd niet meer omdat het sportvissen in de Grevelingen door zeer geringe vangsten niet meer rendabel is. Vroeger viste men in het meer onder andere op bot, tarbot, tong en schar. Tegenwoordig zijn deze

---

soorten echter lastig te vangen. De enige vorm van sportvisserij die nog plaats vindt in de Grevelingen, is het zogenaamde 'optakelen van haring' in het voorjaar op de Brouwersdam. Dan staan de sportvissers in groten getale naast elkaar met een hengel de binnenkomende haring uit het water te hengelen. Door het herhaaldelijk op en neer gaan met drie drietandige haken aan één hengel, worden er naast haring ook andere soorten gevangen die normaal gesproken niet zo snel gevangen zou worden door sportvissers. Het is momenteel onbekend hoeveel sportvissers er actief zijn in de Grevelingen of wat er met de gevangen vis gebeurt als deze niet teruggezet wordt. Of een gevangen vis meegenomen mag worden en onder welke voorwaarden verschilt per soort. Paling, zalm en zeeforel moeten altijd direct teruggezet worden.

3.3 Ontwikkelingen in de vangsten van vissers en kwekers

3.3.1 Inleiding

De Grevelingen valt beleidsmatig onder binnenwateren, en voor binnenwateren geldt geen vangstregistratie verplichting. Behalve voor paling is er voor andere soorten geen vangstopgave verplichting. LNV heeft echter als voorwaarde in de huurovereenkomst opgenomen dat als LNV ernaar vraagt, vissers en kwekers de vangstgegevens voor de gevraagde periode moeten aanleveren. In artikel 18 van 'de algemene voorwaarden voor de verhuring van oesterpercelen in het Grevelingenmeer en oesterpercelen, mosselpercelen, hangcultuurlocaties, visvakken voor de visserij met vaste vistuigen in de kustwateren' (zie Bijlage 2) staat:

"Indien de Staat het noodzakelijk acht, doet de huurder in een aan te geven vorm opgave aan de Staat van:

- a. de hoeveelheden mosselen, halfwas-mosselen en mosselzaad dan wel oesters, oesterbroed en collecteurs welke op het perceel zijn uitgezaaid of opgevist;*
- b. de data waarop de in onderdeel a genoemde of andere werkzaamheden hebben plaatsgevonden; c. de op visvakken behaalde vangsten en de plaatsen waar is gevestigd;*
- d. de soort en hoeveelheden van de in de hangcultuur uitgezette en geoogste schelpdieren en de aard en omvang van de werkzaamheden die ten behoeve daarvan zijn uitgeoefend."*

LNV geeft aan dat in de praktijk er echter nog nooit gebruik is gemaakt van deze voorwaarde. Door het ontbreken van een vangstopgave verplichting kan er geen exact beeld geschetst worden van de vangsten van de vaste vistuigen vissers en schelpdierkwekers. De volgende paragrafen beschrijven de vangsten per soort met behulp van de gegevens die tijdens de interviews gegeven zijn en de beschikbare literatuur en documenten.

3.3.2 Paling

Vanwege de vangstregistratieverplichting voor paling moeten vissers wekelijks de vangsten, als er paling gevangen is, doorgeven aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Met het registreren van vangsten gecontroleerd worden of er geen paling gevangen wordt in de gesloten tijd. De door vissers opgegeven vangsten worden niet openbaar gemaakt omdat alleen de totale palingvangst van alle Nederlandse binnenwateren naar buiten wordt gebracht.

Vanuit de vaste vistuigen visserij is tijdens dit onderzoek aangegeven dat de palingvangst de afgelopen jaren sterk achteruitgegaan zijn. De Aalverordening speelt volgens de vissers een grote rol in deze ontwikkeling door het verbod om op paling te vissen tussen september en november. In deze periode kan namelijk de meeste en de zwaarste paling gevangen worden volgens de vissers, in tegenstelling tot de zomermaanden. Het grote verschil tussen deze twee periodes is volgens de vissers een mysterie.

3.3.3 Kreeft

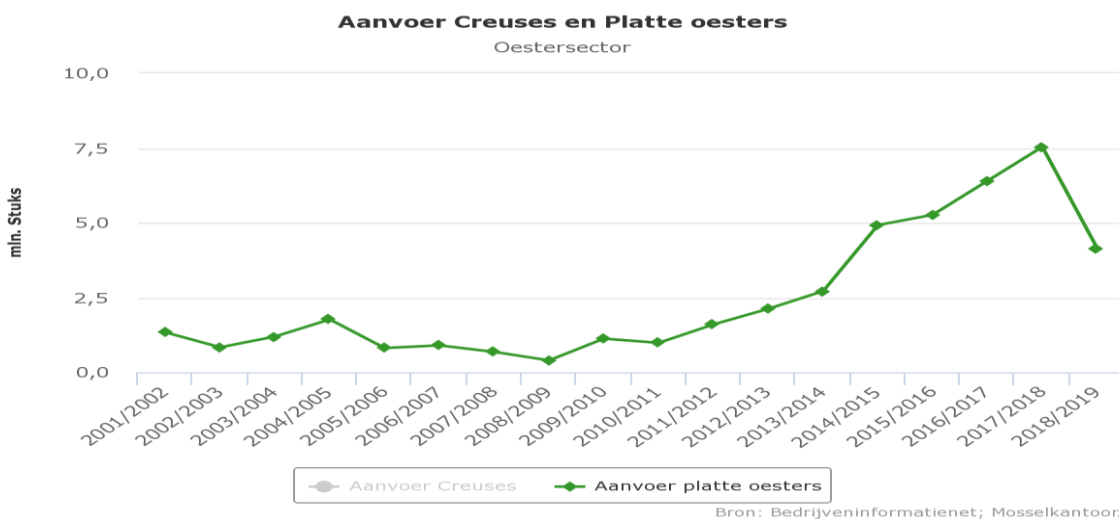
Zoals beschreven in het begin van dit hoofdstuk (sectie 4.1) hebben de vaste vistuigen vissers na het invoeren van de Aalverordening extra kreeften uitgezet in de Grevelingen en daar volgens hen een

aantal jaar goed op door kunnen vissen. De laatste jaren zijn ook deze vangsten sterk achteruitgegaan. Redenen die hiervoor genoemd worden zijn de zuurstofloosheid in het meer en de toename van kwallen die, ondanks het gebruik van een 8^e hoepel, in de fuiken terecht komen.

3.3.4 Oesters

De oester sector geeft aan over geen actuele gegevens te beschikken met betrekking tot de hoeveelheid gekweekte oesters in de Grevelingen. Voor de oesters uit de Grevelingen en de Oosterschelde bestaat niet zoals voor de mosselen een veiling.

In het verleden moesten oesterkwekers bij het Productschap Vis opgeven hoeveel oesters zij hadden gekweekt. Aan de hand van deze opgave werden zogeheten 'huishoudelijke en onderzoeksheffingen' bepaald die de kwekers moesten betalen. Tegenwoordig geven de oesterkwekers hun vangstgegevens door aan het CBS die de cijfers op hun beurt doorgeven aan Eurostat, het bureau voor de statistiek van de Europese Unie. Ook worden de ontwikkelingen van de vangsten van de verschillende visserijsectoren jaarlijks gepresenteerd in 'Visserij in Cijfers'. Hierin wordt echter geen onderscheid gemaakt in vangstgebied, waardoor soorten alleen in een totaaloverzicht gepresenteerd worden. Volgens de meest recente Visserij in Cijfers (Agrimatie, 2021) komt de platte oester tegenwoordig vrijwel uitsluitend voor in de Grevelingen. Figuur 4 laat de ontwikkelingen van de platte oester van de afgelopen 20 jaar zien. Voor het seizoen 2018/2019 was de aanvoer van platte oesters 4.1 miljoen stuks. Voor de Japanse oester is er echter geen duidelijk beeld van hoeveel van de jaarlijkse aanvoer er uit de Grevelingen komt. Het enige wat zeker is, is dat er meer Japanse oesters gekweekt worden in de Grevelingen dan platte oesters.

Figuur 4 Ontwikkeling van de aanvoer van Platte Oesters (Agrimatie, 2021)

3.3.5 Mosselen

Alle mossels die in Nederland geproduceerd worden moeten langs de mosselveiling gaan om verkocht te worden. De veiling stelt het gewicht vast van de lading die wordt geveild. Uit de lading wordt een verzegeld monster genomen, dat voorafgaand aan het veilen wordt geïnspecteerd. De tarra (onbruikbare deel, zoals zeepokken) wordt verwijderd. Daarna worden van de mosselen uit het monster de lengte, breedte, stuks per kg en het vleesgewicht bepaald. Op basis van deze informatie wordt de lading ter veiling aangeboden. De nieuwe eigenaar brengt de mosselen vervolgens naar de verwaterpercelen in de Oosterschelde, waar zij zichzelf schoon filteren.

De resultaten van de oogst in 2018 (Stralen, 2019) laten zien dat er in de Grevelingen in totaal 606.700 kg aan mosselen geoogst is, en is er 141.000 kg aan mosselzaad ingevangen in de eigen MZI's. Voor recentere jaren zijn geen resultaten bekend gemaakt voor dit onderzoek.

3.3.6 Schubvis

Zoals eerder beschreven, werd er vroeger door de sportvissers in de Grevelingen op verschillende zoutwater soorten gevestigd zoals bot, tarbot, tong en schar. De sportvisserij heeft het exclusieve recht op schubvis. Tegenwoordig wordt er alleen nog maar haring gevestigd in het voorjaar. De vangsten van schubvis in de Grevelingen zijn de afgelopen jaren zo sterk achteruitgegaan dat het meer tijdens één interview een 'lege bak met stilstaand dood water' werd genoemd.

3.4 Ontwikkelingen in de bestanden van doelsoorten

3.4.1 Paling

De aanleiding voor het invoeren van de Aalverordening in 2008 (European Union, 2007) was de sterk afnemende populaties van paling in de Europese en ook Nederlandse wateren. In datzelfde jaar is de paling opgenomen in de IUCN rode lijst als Ernstig Bedreigd, en die status heeft het vandaag nog steeds (IUCN, 2021). Oorzaken die genoemd worden voor deze wereldwijde afname zijn overbevissing (zowel recreatief als beroepsmatig), watervervuiling, en barrières in trekroutes door aanleg van dammen, sluizen en dergelijke (ICES, 2020). Mogelijke oorzaken voor de afname van paling in de Grevelingen zijn het hoge zoutgehalte en het verwijderen van zeegrasvelden en de mogelijke afname van Japans bessenwier (Tangelder *et al.*, 2019). De afname aan paling bestanden in de Grevelingen is tijdens interviews door belanghebbenden bevestigd. Zo is er aangegeven dat door de hete zomers van de afgelopen vijf jaar er, mede door zuurstofloosheid, een enorme terugval in het palingbestand is waargenomen. In 2021 zijn de paling populaties in Nederlandse en Europese wateren nog steeds niet hersteld. ICES, het visserij advies orgaan voor de Europese Commissie, adviseert in een recent rapport (ICES, 2020) dat in 2021 alle menselijke impact die de paling bestanden negatief beïnvloeden zo veel mogelijk voorkomen moet worden. Volgens de data van ICES is er in 2019 484 ton aan paling gevestigd in Nederland. Exacte gegevens voor de Grevelingen of de Zeeland Delta zijn er echter niet.

De vaste vistuigen vissers beschrijven het paling bestand in de Grevelingen echter als middelmatig en delen de ervaringen over slechte paling bestanden niet. Deze vissers geven aan dat zij genoeg paling in de Grevelingen zien en met eigen ogen waarnemen dat er elk jaar door de inlaat in de Brouwersdam grote ladingen met glasaal het meer binnen komen. Ook benoemen de vissers dat meerdere keren grote hoeveelheden glasaal zijn uitgezet in de Grevelingen. Volgens hen zorgen deze uitzettingen ervoor dat het paling bestand in de Grevelingen niet zo slecht is als wordt voorgesteld. In de Grevelingen wordt het uitzetten van glasaal door stichting DUPAN uitgevoerd. De gehele Beroepsvereniging Grevelingenvissers is in deze stichting vertegenwoordigd. Deelnemende bedrijven leveren een deel van hun omzet in bij de stichting, waarvan nieuwe glasaal wordt gekocht en uitgezet in de Nederlandse binnenwateren.

3.4.2 Kreeft

De kreeften hebben het in het verleden goed gedaan in de Grevelingen, waar zowel de vissers als de duiksport de voordelen van hebben ondervonden. Maar de vissers geven aan dat door de hete zomers van de afgelopen vijf jaar er, mede door de zuurstofloosheid, een enorme terugval in het kreeftenbestand is waargenomen in de Grevelingen. Er is echter weinig bekend over het kreeftenbestand in de Grevelingen omdat hier tot op heden nog maar weinig onderzoek naar gedaan is. De oorzaken die de vissers noemen voor de terugval in het kreeftenbestand zijn dan ook niet door onderzoek onderbouwd. De vaste vistuigen vissers geven aan waar te nemen dat het kreeftenbestand de laatste jaren weliswaar minder is geworden, maar dat er in de zomermaanden nog wel wat kleine juveniele kreeften aangetroffen worden. Maar het bestand is volgens de vissers te laag om er een gezonde visserij aan over te houden.

3.4.3 Oesters

Zoals beschreven aan het begin van dit hoofdstuk staat van oudsher de Grevelingen bekend om zijn platte oester die daar heel veel voorkwam. Maar na een hele strenge winter in 1963 is het grootste gedeelte van deze oesters verloren gegaan waarna het platte oesterbestand moeite had zich te herstellen. Als alternatief is de Japanse oester geïmporteerd en geïntroduceerd. Deze exoot heeft het, tegen de verwachtingen in, toch uitzonderlijk goed gedaan en vormt nu het substantiële deel van het oesterbestand. De platte oester is echter met een nieuwe opmars bezig en er zijn in de afgelopen jaren al meerdere forse broedvallen geconstateerd door de kwekers.

Een onderzoek naar de ecologische draagkracht voor *filterfeeders* in het Grevelingen meer door Wageningen Marine Research (Mulder *et al.*, 2021) geeft aan dat in 2018 de bestandsschatting voor de platte oester uit ongeveer 360 miljoen aantallen bestond, met elf miljoen kilogram aan versgewicht. De bestandsschatting voor de Japanse oester in dat jaar werd op 1.213 miljoen aantallen en 142 miljoen kilogram geschat.

3.4.4 Mosselen

In datzelfde onderzoek van Mulder *et al.*, (2021) wordt het mosselbestand in de Grevelingen op 361 miljoen stuks en 3,3 miljoen aan versgewicht geschat. Vanuit de vissers als de beleidsmakers wordt er aangegeven dat het mosselbestand in de Grevelingen goed genoeg is voor het af en toe oogsten van een mooie eetbare mossel, maar dat het huidige bestand niet toereikend is op een grotere schaal een mosselkwekerij te onderhouden. Gebrek aan ruimte en stromend water waardoor de mossel als *filterfeeder* niet genoeg voedsel uit het water kan halen, wordt als voornaamste reden genoemd. Een andere plek dan de zeer gunstige locatie naast de opening in de Brouwersdam voor het kweken van mosselen in de Grevelingen is er volgens de kwekers en vissers niet.

3.4.5 Schubvis

Door zowel de sportvisserij als andere belanghebbenden wordt aangegeven dat het schubvis bestand in de Grevelingen sterk achteruit is gegaan, ondanks het ontbreken van een actuele bestandsschatting ter onderbouwing hiervan. Ze geven aan dat aan de hand van ontwikkelingen er toch schattingen gedaan kunnen worden over de toestand van het schubvis bestand. Er wordt gesteld dat het afnemen van sportvisserij en het verdwijnen van de charterboten toe te wijden is aan een afname van zowel het schubvisbestand als de biodiversiteit van het meer. Als oorzaak voor deze afname wordt door meerdere belanghebbenden naast de slechte waterkwaliteit ook de toename van zeehonden in de Grevelingen genoemd. Er wordt genoemd dat een zeehond ongeveer zes kilo vis per dag eet en dat, met 100 zeehonden in een systeem als de Grevelingen, er een impact op het schubvis bestand verwacht kan worden. Het zeehonden bestand in de Grevelingen wordt dan ook als te groot ervaren. Het effect van zeehonden op de schubvis bestanden in de Grevelingen is echter niet door wetenschappelijk onderzoek vastgesteld.

Een monitoringsrapport van Wageningen Marine Research uit 2019 (Rijssel *et al.*, 2019) stelt dat in de hoofdwaters van het Grevelingenmeer voor de gehele periode 2008-2017 de tien meest aangetroffen vissoorten zijn: zwarte grondel, tong, tarbot, schol, schar, koornaarvis, haring/sprot, grondel, brakwatergrondel en griet. Deze soorten omvatten meer dan 93% van de vangsten (aantallen en biomassa) die Wageningen Marine Research met de boomkor gedaan heeft. Een schatting van de biomassa van deze soorten in de Grevelingen is er niet, alleen de monitoring gegevens. Een ander rapport van Wageningen Marine Research uit 2019 beschrijft dat de visstand in de Grevelingen tegenwoordig gekenmerkt wordt door 'redelijke aantallen maar een lage biomassa doordat het visbestand voornamelijk bestaat uit kleine vis (Tangelder *et al.*, 2019). In dit rapport worden dezelfde soorten aangegeven als veel voorkomend maar voegen het dikkopje, botervis en zeedonderpad aan het lijstje toe.

4 Beheer en beleid van visserij, schelpdierkweek in de Grevelingen

4.1 Algemene wet- en regelgeving

Tabel 3 Overzicht van belangrijkste wet- en regelgeving voor visserij in de Grevelingen

Wetgeving	In werking sinds	Uitvoerders en vergunningverleners
De Visserijwet 1963	1963	LNV is beleidsmaker en verantwoordelijk voor uitgifte van visrechten en huurovereenkomsten voor visgronden en percelen. In de praktijk wordt alle uitvoer gedaan door RVO
Wet natuurbescherming	2017	Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor de uitvoer en beheer van de Natura-2000 regelgeving onder de Wet Natuurbescherming. Provincie Zeeland is vergunningverlener voor de wet voor handmatige of kleinschalige visserij. Vergunningen voor mechanische of grootschalige visserij wordt door LNV uitgegeven.
Waterwet	2009	Rijkswaterstaat is uitvoerder en beheerder. Geeft ook de Waterwetvergunning uit

Qua visserij wet- en regelgeving is de Grevelingen een bijzonder gebied. Het ministerie van Landbouw Natuur Voedselkwaliteit (LNV) heeft alle Nederlandse wateren ingedeeld in verschillende zones. Buiten de landsgrenzen is de Noordzee ingedeeld als visserijzone, waar zeevisserij plaatsvindt. De wateren binnen de landsgrenzen zijn opgedeeld in kustwateren (zoute kustwateren zoals de Waddenzee, Oosterschelde en Westerschelde) en binnenwateren (Wateren zoals het IJsselmeer en de rivieren). Het Grevelingenmeer is binnen deze opdeling aangewezen als binnenwater, omdat het meer afgesloten is en niet meer in open verbinding met de Noordzee staat. Door het zoute water waarin schelpdierkweek plaatsvindt, wordt het Grevelingenmeer echter beleidsmatig meegenomen als kustwater.

De Visserijwet 1963 is de belangrijkste wetgeving voor alle visserij activiteiten in Nederland (zie Tabel 3), van Noordzeevisserij tot schelpdierkweek en sportvisserij. De wet heeft als doelstelling de beroepsmatige visserij te bevorderen en overbevissing te voorkomen. Dit moet gerealiseerd worden door middel van eisen die in de wet zijn vastgelegd. Het gaat dan over eisen waaraan vistuigen en vissersschepen moeten voldoen, vergunningen die zijn opgesteld voor het mogen vissen, en regels over het pachten van viswateren en gronden. De wet geeft ook aan welke soorten als vis zijn aangewezen en daardoor gereguleerd kunnen worden. De vaste vistuigen visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen komen alle drie in aanmerking met deze wet voor het aanvragen van visvergunningen en huurovereenkomsten.

Naast de Visserijwet is er ook de Wet natuurbescherming waar vissers sinds 2017 rekening mee moeten houden. Ter vervanging van de Natuurbeschermingswet 1988, de Boswet en de Flora- en Faunawet, heeft deze wet doelstellingen over gebiedsbescherming, soortbescherming en bosbescherming gesteld. Om aan de doelstellingen te voldoen moeten vissers en kwekers een vergunning aanvragen en aan de opgestelde regels voldoen. De Wet natuurbescherming regelt bijvoorbeeld ook het realiseren van de Natura 2000 doelstellingen, die er voor de Grevelingen zijn gesteld.

Een derde wet waarvoor de vissers en kwekers verplicht zijn een vergunning voor aan te vragen is de Waterwet. Deze wet is sinds 2009 van kracht en is van toepassing op watersystemen en waterbeheer in Nederland, en zo ook voor de Grevelingen. Activiteiten die een effect hebben op de watersystemen en waterbeheer moeten een vergunning hiervoor aanvragen bij Rijkswaterstaat. Voorbeelden hiervan zijn het onttrekken of lozen van grote hoeveelheden grond- of afvalwater of het bouwen op een dijk (Rijkswaterstaat, 2021).

4.2 Beleidsmakers en beheerders

Voor elke visserijsector zijn er beleidsmakers en beheerders die gezamenlijk de visserij en de visgronden onderhouden en reguleren. In de volgende secties worden de beleidsmakers en beheerders die relevant zijn voor de vaste vistuigen visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen besproken.

4.2.1 LNV en RVO

In 1987 is het ministerie van LNV gemachtigd voor staatswateren, waaronder de Grevelingen, de visrechten uit te geven. In het Grevelingenmeer ligt de grens van het staatswater op anderhalve meter waterdiepte, alles boven deze grens is eigendom van Staatsbosbeheer. Binnen LNV is de afdeling Natuur alleen betrokken bij natuurbeleid, en de afdeling Visserij alleen met visserijbeleid. Er wordt tussen de twee afdelingen echter wel onderling afgestemd, waardoor voorkomen wordt dat nieuwe natuurbeleidsmaatregelen geen negatieve invloed hebben op visserij, en andersom. Ook de consequenties van de maatregel worden zo in kaart gebracht.

Naast het uitgeven van visrechten is LNV ook verantwoordelijk voor de verhuur van visgronden en schelpdier percelen aan de visgerechtigden. In de praktijk worden alle vergunningen, ontheffingen en huurovereenkomsten echter uitgegeven namens LNV door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) (zie Tabel 3). Het is echter niet zo dat deze rolverdeling altijd het geval is. Sommige vergunningen worden namelijk rechtstreeks door het ministerie verleend en sommige door de RVO. Als er grensoverschrijdende activiteiten plaatsvinden waar vergunningen voor nodig zijn, worden deze door het ministerie zelf uitgegeven. Bijvoorbeeld, als er in de haven van Antwerpen iets wordt gedaan wat invloed zou kunnen hebben op het Natura 2000 gebied in de Grevelingen, dan wordt dit door het ministerie afgehandeld. Naast de rol van het uitgeven van vergunningen, ontheffingen en huurovereenkomsten heeft RVO ook nog een beleid-adviserende rol mee te denken en te kijken of er verbeteringen gedaan kunnen worden, en hoe het implementatie proces van beleid geoptimaliseerd kan worden. Als er besloten wordt dat er meer windmolens op zee moeten komen, gaat RVO vervolgens kijken hoe dat te verwezenlijken is en stelt een plan van aanpak op.

Voor de wateren die in eigendom zijn van Staatsbosbeheer geeft RVO geen huurovereenkomsten of ontheffingen uit (zie 4.2.3). Regels vanuit LNV over bijvoorbeeld vangstregistratie, gesloten tijden, maaswijdtes en dergelijke zijn algemene regels en zijn wel van kracht voor deze wateren.

4.2.2 Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer beheren samen de Grevelingen. De grens tussen deze twee beheerders is gelijk aan die van de staatswater grens, op anderhalve meter waterdiepte. Erboven is Staatsbosbeheer de eigenaar van het water, oevers en eilanden en eronder heeft Rijkswaterstaat het water en de waterbeherende bouwwerken zoals dijken, dammen, doorlaten en sluisen in bezit. Sommige dijken vallen echter onder de verantwoordelijkheid van het waterschap.

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor water kwantiteit en kwaliteit, maar draagt ook zorg voor de functies die het meer heeft zoals de recreatiefunctie, schelpdierenkweek functie en zwemwater functie. Rijkswaterstaat moet ervoor zorgen dat het watersysteem voldoet aan de eisen voor deze functies. Voor het uitvoeren van die verantwoordelijkheid is Rijkswaterstaat de uitvoerder en beheerder van de eerdergenoemde Waterwet (zie Tabel 3) en daardoor ook vergunningverlenend bevoegd gezag voor de Waterwetvergunning. Onder deze vergunning valt alles wat men moet regelen voor activiteiten die een invloed hebben op de waterkwaliteit of het water zelf zoals bijvoorbeeld het aanleggen van een steiger of het lozen afvalstoffen. Zorgen dat scheepvaart kan blijven varen is een voorbeeld van waarom een vergunning voor het aanleggen van een steiger of het plaatsen van een vistuig nodig is. Afhankelijk van hoe groot de activiteit is wordt door Rijkswaterstaat bepaald of er een vrijstelling wordt gegeven of dat een vergunning moet worden aangevraagd. Visserij mag geen schade aanbrengen aan objecten van Rijkswaterstaat of conflicten veroorzaken in vaargeulen.

4.2.3 Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer is eigenaar en verantwoordelijk voor het beheer van alles boven de grens van anderhalve meter waterdiepte, inclusief de oevers en eilanden, sinds 1 januari 2018. Voor die datum was dit in erfpacht uitgegeven aan het voormalige Grevelingenschap. In het gebied is 'de verordening van het natuur en recreatiegebied Grevelingen' van kracht waardoor Staatsbosbeheer geballoteerd is beslissingen te nemen over dingen die gebeuren met betrekking tot de verordening. Voorbeelden zijn evenementen en activiteiten die plaatsvinden in de Grevelingen en het innen van liggelden voor openbare aanlegplaatsen.

98% van de Grevelingen is aangewezen als Natura 2000 gebied waarvoor de bijbehorende eisen en voorwaarden vastgelegd is in wetgeving. Als privaat eigenaar is Staatsbosbeheer verantwoordelijk voor de uitvoering van die wetgeving, en doet dit door beheersmatige regels op te stellen aan de hand van de Wet natuurbescherming. Voorbeelden van regels zijn het openstellen of afsluiten van gebieden indien nodig, en maatregelen om geluidsoverlast voor vogels te voorkomen. Staatsbosbeheer maakt alleen regels voor de gebieden waarvan ze eigenaar zijn, maar is geen vergunningverlener voor de Wet natuurbescherming (zie Tabel 3).

Naast privaatrechtelijk eigenaar tot anderhalve meter waterdiepte is Staatsbosbeheer ook eigenaar van het schelpdierrecht tot diezelfde grens. Door dit recht moet Staatsbosbeheer toestemming verlenen voor het rapen of kweken van schelpdieren, als dit in lijn is met de Wet natuurbescherming. De schelpdierrechten zijn echter niet uitgegeven en er wordt tot op heden ook niks mee gedaan, omdat de gronden door Staatsbosbeheer zijn aangewezen als natuurgebied. Staatsbosbeheer geeft aan het doel en de behoefte voor het gebruiken van het schelpdierrecht niet te hebben, ondanks de aanwezigheid van potentiële bevisbare schelpdier soorten. Staatsbosbeheer sluit niet uit dat het gebruiken van het schelpdierrecht ooit zal plaatsvinden, maar geeft aan dat op dit moment het ernstige conflicten zou opleveren met andere doelstellingen, zoals de vogelrichtlijnen.

4.2.4 Provincie Zeeland

De provincie Zeeland is in eerste instantie ontheffing/vergunningverlener voor de Wet natuurbescherming. De provincie geeft alleen ontheffingen voor handmatige of kleinschalige visserij uit, ontheffingen voor mechanische of grootschalige visserij worden namelijk door LNV uitgegeven. Omdat de Grevelingen een Natura 2000 gebied is, moet ieder initiatief wat daar plaats moet gaan vinden een 'Passende beoordeling' rapport leveren aan de provincie Zeeland. Deze beoordeling zal moeten uitwijzen, doormiddel van de natuurtoets, dat er geen negatieve effecten zullen zijn voor het Natura 2000 gebied. Op basis hiervan kan de provincie beoordelen of er een ontheffing wordt verleend of niet.

Een andere rol van de provincie ligt bij de afdeling economie. Deze afdeling probeert de visserijsector te ondersteunen en op peil te houden ten behoeve van de provinciale economie. Dit wordt onder andere gedaan door subsidies uit te geven. Ook worden in verschillende beleidsdocumenten toekomstvisies gepresenteerd voor de Zeeuwse visserijsector. Zo wil de provincie voor de visserijsectoren in 2022 (Provincie Zeeland, 2018) bijvoorbeeld 'gezonde bedrijven met voldoende rendement en een sterke marktpositie' en 'goede naamsbekendheid, positionering en zichtbaarheid' bereikt hebben. Om dit te realiseren wil de provincie Zeeland inzetten op onder andere het 'versterken van onderzoek, kennisontwikkeling en opleiding' en het 'opvoeren van de lobby, zowel regionaal, nationaal als internationaal'.

4.2.5 De Visstandbeheercommissie

Op Nederlandse binnenwateren waar beroepsmatige visserij plaatsvindt, is bijna altijd ook sprotvisserij aanwezig. Vaak zijn er meerdere beroepsvissers, kwekers en sportvissers actief in hetzelfde binnenwater. Er wordt dan gesproken van 'gemene weide visserij'. Gemene weide visserij, zoals op de Grevelingen, kan de visstand van het gebied negatief beïnvloeden als er geen onderlinge afspraken gemaakt worden over het gebruik en beheer ervan. Niet alleen vissers en kwekers, maar ook water en natuurbeheerders spelen een rol in het gebruik en beheer van de vstanden. Het is dan ook verstandig

---

om waterbeheerders en natuurbeheerders eveneens te betrekken bij het maken van afspraken over het beheer van de visstand. Om de belangen van de beroepvisserij, schelpdierkweek, sportvisserij en de taken van water- en natuurbeheer op elkaar af te stemmen, wordt al sinds 1999 gewerkt aan het instellen van visstandbeheercommissies (VBC's) (CombinatieVanBeroepsvissers, 2021).

In de VBC van de Grevelingen komen alle vis gerelateerde belanghebbenden twee keer per jaar samen. Deze belanghebbenden zijn: Sportvisserij Zuidwest Nederland, de Nederlandse Oostervereniging, de Beroepsvereniging Grevelingenvissers, Firma Grijsoord, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer. Bij het samenkomen worden zaken besproken die relevant zijn voor het beheer van de visstand. Dit kunnen huidige problemen zijn, zoals overbevissing of habitat destructie van bepaalde soorten, maar ook nieuwe ontwikkelingen of initiatieven die mogelijk gaan plaatsvinden. Als een belanghebbende zoals bijvoorbeeld de Beroepsvereniging Grevelingenvissers een nieuw initiatief of een nieuwe pilot wil opstarten, moet dit voorgelegd worden aan de andere belanghebbenden in de VBC. Vervolgens moeten de stemgerechtigde belanghebbenden binnen de VBC een 100% akkoord zien te bereiken over het voorstel, anders kan er geen vergunning of huurovereenkomst worden aangevraagd bij LNV voor het plan. De stemgerechtigde belanghebbenden zijn: Sportvisserij Zuidwest Nederland, de Nederlandse Oostervereniging, de Beroepsvereniging Grevelingenvissers en Firma Grijsoord. De beheerders Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer hebben in de Grevelingen VBC alleen een adviserende rol, en daarmee ook geen stemrecht. De stemrechten zijn verdeeld op basis van de gebruikte oppervlakte van de Grevelingen. Zo heeft Sportvisserij Zuidwest Nederland 1 maal stemrecht, de Nederlandse Oostervereniging 1 maal stemrecht, en de Beroepsvereniging Grevelingenvissers 4 maal stemrecht omdat zij 3 vertegenwoordigers afleveren en nog 1 stemrecht hebben voor Firma Grijsoord. Zoals eerder genoemd moet er een 100% akkoord bereikt worden. Als 1 van de stemgerechtigden niet akkoord gaat, dan gaat het hele initiatief niet door. Er wordt door de belanghebbenden dan ook onderhandeld en soms compromis gesloten. Naast de vergaderingen die twee keer per jaar plaatsvinden doet de VBC niet aan monitoring of een andere vorm van onderzoek naar de visstand.

4.2.6 Gemeenten

De twee gemeenten Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duivenland rond de Grevelingen hebben alleen een toezichthoudende rol binnen de Grevelingen. Direct hebben de gemeenten niet veel rollen in het gebied omdat ze geen eigenaar of beheerder zijn, met uitzondering van oevers van het meer die in de gemeenten liggen. Staatsbosbeheer is echter verantwoordelijk voor het beheer ervan en de gemeente hoeft alleen maar te controleren of dit ook goed uitgevoerd wordt. Een voorbeeld van de toezichthoudende rol van de gemeenten is het aankaarten van situaties zoals het opkomen van een overlast veroorzakende wiersoort vlakbij een recreatie strandje. De betreffende gemeente gaat dan met Staatsbosbeheer overleggen voor een oplossing. Ook maakt de gemeente de stranden schoon, maar doet meer vanuit afgesproken taakverdeling met Staatsbosbeheer dan vanuit verantwoordelijkheid.

De gemeente Goeree-Overflakkee geeft aan een sterke relatie te hebben met visserij, met name de Noordzeevisserij omdat de gemeente eigenaar is van een haven en aandeelhouder van de visafslag in Stellendam. Naast deze nauwe verbinding is de visserij voor de gemeente ook een economisch belangrijke sector door alle visserij gerelateerde zaken zoals onderhoud aan onderhoudswerven en scheepsbouw. De gemeenten zijn actief binnen allerlei overlegstructuren met betrekking tot de Grevelingen.

4.3 Beheer en beleid van de verschillende visserij vormen

De vaste vistuigen vissers, schelpdierkwekers en sportvissers komen allemaal op verschillende manieren in aanraking met de bovenstaande overheden en beheerders. De volgende paragrafen beschrijven de beleid en beheer situatie voor de drie visserij vormen. Eerst worden er twee algemene onderwerpen besproken, waarna de visserij vormen individueel aan bod komen.

Een nieuw bedrijf starten

Als een bedrijf beroepsmatig wil gaan vissen in de Grevelingen, moet dat bedrijf eerst een voorstel doen bij de VBC en daar van al de stemgerechtigden een 100% akkoord ontvangen. De volgende stap voor dat bedrijf is het aanvragen van een visvergunning bij LNV. Daarnaast moet het bedrijf ook voldoen aan de verplichtingen van de Wet natuurbescherming in het kader van Natura 2000 en een ontheffing daarvoor aanvragen bij de provincie of LNV. Met deze twee vergunningen kan het bedrijf nog steeds niet vissen omdat het ook een vergunning moet aanvragen bij Rijkswaterstaat in het kader van de Waterwet. Alle drie de vergunningen zijn nodig voor het mogen uitvoeren van visserij activiteiten. Als bijvoorbeeld de vergunningen voor de Visserijwet en de Wet natuurbescherming zijn verkregen, maar niet de vergunning voor de Waterwet, mag er nog steeds niet gevestigd worden. In het kader van dit voorbeeld moet wel aangetekend worden dat RVO heeft aangegeven dat het niet meer mogelijk zal zijn om een nieuw visserijbedrijf te starten in de Grevelingen omdat alle visrechten in het verleden al zijn uitgegeven en hier geen nieuwe rechten meer bij zullen komen. Wel kan een bestaand visserijbedrijf in de Grevelingen uitbreiden. Maar dit kan alleen door het overnemen van huurovereenkomsten voor bestaande visvakken of percelen van andere vissers (kopen of huren). Er worden geen nieuwe percelen of visvakken uitgegeven.

Huurovereenkomsten

Het aantal huidige percelen en visvakken in de Grevelingen is gebaseerd op de draagkracht van het meer op het moment van plaatsing, zodat deze niet overschreden wordt. Vissers die een visvergunning verkregen hebben raken deze zoals eerder benoemd niet meer kwijt, alleen de huurovereenkomsten moeten per termijn worden bijgewerkt. Een huurovereenkomst voor vaste visvakken loopt zes jaar, en de huurovereenkomst voor de schelpdiervisserij is drie jaar geldig. Het mossel experiment naast de Brouwersdam heeft een huurovereenkomst van twee jaar. Bij de verlenging van een huurovereenkomst wordt door de RVO gekeken of de huidige voorwaarden nog toepasselijk zijn. Waar nodig worden nieuwe voorwaarden vastgesteld en toegevoegd aan de huurovereenkomst. Wanneer bijvoorbeeld zaken niet goed lopen en daar extra maatregelen nodig zijn, worden deze bij de huurovereenkomst gevoegd. In principe wordt een huurovereenkomst na zes jaar stilzwijgend verlengd en worden alleen de datum en handtekeningen vernieuwd. Daar hoeft de visser niet zelf actief achteraan.

De lijst met voorwaarden die voor een bepaalde huurovereenkomst wordt opgesteld, is aanvullend op de algemene voorwaarden die voor iedereen gelden. De huurvoorwaarden regelen onderwerpen zoals waar en wanneer er gevestigd mag worden, met hoeveel fuiken, wat er als bijvangst gevangen mag worden, het type vistuig dat gebruikt mag worden en dergelijke. Een voorbeeld van een huurovereenkomst is te vinden in Bijlage 3.

4.3.1 Vaste vistuigen visserij

De zes leden van de Beroepsvereniging Grevelingenvissers hebben allemaal een privaatrechtelijke huurovereenkomst afgesloten bij LNV voor de gehele Grevelingen. Op de gehuurde visgronden hebben de bedrijven het exclusieve recht op paling en kreeften te vissen. Naast deze zes bedrijven zijn er ook nog oesterkwekers in de Grevelingen die ruimte voor percelen nodig hebben. Onder de zogeheten 'gemene weide visserij vergunning' is afgesproken dat vaste vistuigen vissers en oesterkwekers gezamenlijk in de Grevelingen mogen vissen en onderling afspraken moeten maken over het verdelen van de ruimte.

Gedurende een lange tijd hebben de zes bedrijven binnen de Beroepsvereniging Grevelingenvissers een gezamenlijk visplan opgesteld waarin de Grevelingen in vakken werd opgedeeld. Met een roulatiesysteem werd verdeeld wie waar mocht gaan vissen en visten de vissers elk jaar op een ander visvak. Het rouleren leverde in praktijk problemen op, waarna de bedrijven besloten om over te stappen op een loting systeem. Omdat een van deze zes bedrijven een dubbele visvergunning heeft, wordt daar bij het verloten van de vakken ook rekening mee gehouden. De vaste vistuigen vissers geven aan dat het huidige verdeelsysteem hen stimuleert om verantwoordelijk met de vakken om te gaan omdat na hen een andere visser daar zal gaan vissen. Ze zien dat het goed onderhouden van hun visgebieden in het algemene belang is.

4.3.1.1 Paling visserij

Door de eerdergenoemde Aalverordening is er voor de palingvisserij in de Grevelingen een gesloten tijd ingesteld waardoor er van september tot en met november geen paling gevangen mag worden. De vissers moeten buiten de gesloten tijd de paling zien te vangen. Vanwege de vangstregistratieverplichting moeten vissers wekelijks de paling vangsten, als er paling gevangen is, doorgeven aan de RVO. Met het registreren van vangsten gecontroleerd worden of er geen paling gevangen wordt in de gesloten tijd. De door vissers opgegeven vangsten worden niet openbaar gemaakt omdat alleen de totale palingvangst van alle Nederlandse binnenwateren naar buiten wordt gebracht.

4.3.1.2 Kreeften visserij

Voor de kreeftenvisserij geldt er een langere gesloten tijd en mogen er alleen maar kreeften gevangen worden vanaf de laatste donderdag in maart tot en met 15 juli, het kreeftenseizoen. De rest van het jaar mogen er geen kreeften gevangen worden. Dit betekent dat vaste vistuigen vissers tussen 15 juli en 1 september geen paling of kreeften in hun fuiken mogen vangen. Voor de kreeft geldt geen verplichte vangstregistratie.

4.3.2 Schelpdiervisserij

4.3.2.1 Oesterkweek

In het water van de Grevelingen zijn tussen 3 en 6 meter waterdiepte oesterpercelen aangelegd, en namens LNV onder de Visserijwet privaatrechtelijk verhuurd aan individuele bedrijven met een visvergunning. Alle oestervissers in Nederland, waaronder die in de Grevelingen, zijn vertegenwoordigd in de Nederlandse Oestervereniging. Leden van de Beroepsvereniging Grevelingenvissers die oesterpercelen huren zijn ook lid van deze vereniging. Op oesterpercelen mogen geen andere dieren gekweekt worden, volgens landelijk beleid van LNV.

De oesterpercelen in de Grevelingen worden niet zoals bij de vaste vistuigen vissers door middel van loting verdeeld onder de 22 hurende bedrijven. Ieder bedrijf heeft eigen percelen, verdeeld over ongeveer 6 gebieden (Zie *Figuur 3*). Alle oesterpercelen in de Grevelingen zijn momenteel in gebruik. Bij het aanleggen van een nieuw perceel in een gebied wordt er door de RVO gekeken naar zowel diepte als grondslag. Ook wordt er gecontroleerd dat er geen percelen worden aangelegd in aangegeven vaarwateren. De Nederlandse Oestervereniging geeft aan dat de percelen niet op één bepaalde manier verdeeld zijn. Dit is een ontwikkeling geweest die door de tijd heen heeft plaats gevonden. De vergelijking wordt gemaakt met boeren, een grote boer is groot geworden omdat hij kleinere boeren heeft overgenomen of er grond van gekocht heeft, en zo is dat ook met de oesterkwekers gegaan. Als de Oosterschelde en de Grevelingen bij elkaar genomen worden, zijn er bedrijven die 200 hectare oesterpercelen bezitten (ongeveer 40 percelen), maar ook bedrijven die maar 10 hectare (2 percelen) hebben.

4.3.2.2 Mosselvisserij

In 2007 is mosselvisserij in de Grevelingen gestart als experiment van één hectare. Er is destijds geen exclusief recht uitgegeven voor dit schelpdier. De huurovereenkomst voor dit experiment moet na twee jaar steeds opnieuw verlengd worden. Tegenwoordig is het experiment uitgegroeid tot een MZI en hangcultuur visserij van tien hectare. LNV heeft mosselvisserij nog niet opgenomen in het schelpdierenbeleid voor de Grevelingen, waardoor er nog steeds geen exclusief recht voor uitgegeven is. LNV geeft aan bezig te zijn om mosselen te verankeren in het schelpdierbeleid van de Grevelingen en hoopt dit in 2021 nog afgerond te hebben.

Op mosselpercelen mogen op dit moment geen andere dieren gekweekt worden, gelijk aan de oesterpercelen.

4.3.3 Sportvisserij

Sportvisserij Zuidwest Nederland is als exclusief eigenaar van het schubvisrecht verantwoordelijk voor het beheer van de sportvisserij in de Grevelingen. Sportvissers moeten bij deze organisatie een Vispas aanvragen voor het mogen vissen op de soorten die aangegeven zijn binnen het schubvisrecht. Er zijn

---

momenteel 220 verenigingen en 160.000 vispashouders aangesloten bij Sportvisserij Zuidwest Nederland. Voor charterschepen op het Grevelingenmeer geldt een uitzondering, zodat sportvissers zonder Vispas vanaf deze boten mogen vissen. Of een gevangen vis meegenomen mag worden en onder welke voorwaarden verschilt per soort. Paling, zalm en zeeforel moeten altijd direct teruggezet worden.

---

5 Kansen en bedreiging voor de visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen

5.1 Inleiding

Tijdens de interviews van dit onderzoek is aan de belanghebbenden gevraagd om kansen en bedreigingen te benoemen die ze op de korte en lange termijn voor de Grevelingen zien. De korte termijn is voor afronding van het project Getij Grevelingen (waarschijnlijk 2025~2027) en de lange termijn is daarna. Ook kansen en bedreigingen voor de Grevelingen en de visserij op het meer die los staan van Getij Grevelingen zijn meegenomen in dit onderzoek. De meest genoemde kansen en bedreigingen zijn overzichtelijk terug te vinden in Tabel 4 aan het einde van dit hoofdstuk.

De volgende secties beschrijven de kansen en bedreigingen. Als eerste komen in 5.2 kansen aan bod. Hierin worden achtereenvolgens kansen besproken voor: uitbreiding van bestaande visserij activiteiten, een visserij op de tapijtschelp, het kweken van andere schelpdiersoorten, de sportvisserij. Als laatste worden kansen die zich voordoen wanneer men samenwerkt besproken. In 5.3 komen bedreigingen aan bod. Hierin worden achtereenvolgens bedreigingen besproken voor: de natuur, vissers en kwekers, beleid en beheer en concurrentie en ruimtegebruik.

5.2 Kansen voor visserij en schelpdierkweek

5.2.1 Uitbreiding van bestaande visserij activiteiten

Vissers en kwekers verwachten dat door het herstel van getij in de Grevelingen er meer vis en meer paling in het water zal gaan komen. Volgens diezelfde verwachting zullen de kreeften die nu doodgaan door de zuurstofloosheid straks weer beter gedijen en zal ook de draagkracht van schelpdieren er op vooruit gaan. Bij een verbeterde draagkracht zou er in de toekomst nieuwe oesterpercelen aangelegd kunnen worden. De oesterkwekers nemen het standpunt in dat als er in de Grevelingen nieuwe percelen aangelegd worden, deze door de oestersector benut gaan worden. Er zijn in de Grevelingen 550 hectare aan percelen terwijl er in de Oosterschelde 1500 hectare ligt. Vissers en kwekers zien ruimte voor meer percelen in de Grevelingen, maar geven aan dat een uitbreiding van percelen ten koste zal gaan van visgronden van de vaste vistuigen vissers. Vissers verwachten er echter wel aan mee te werken doordat ze als parttime oestervisser er ook gebaat bij zijn. Een uitbreiding van de mosselvisserij kan echter op minder steun van de oesterkwekers rekenen die aangeven dat alleen de Beroepsvereniging Grevelingenvissers zelf daar baat bij heeft.

De oester sector is momenteel bezig een omschakeling te maken in kweek methoden door de huidige bodemcultuur grotendeels naar verhoogde tafelachtige oppervlakten in de waterkolom te verplaatsen. De sector noemt zichzelf een verrijking voor de Grevelingen door alle bootjes en schepen die kleur en activiteit geven aan het gebied, en ziet in combinatie met de recreatieve sector veel kansen die benut kunnen gaan worden.

Het invangen van mosselzaad en het kweken van consumptiemosselen wordt als een kans gezien voor het gebied. Mosselen filteren onvoldoende voedsel uit het stilstaande Grevelingen water voor het opgroeien tot consumptie formaat, maar zouden dit na het afronden van Getij Grevelingen waarschijnlijk wel kunnen doen. De leden van de Beroepsvereniging Grevelingenvissers geven aan deze kans graag te willen benutten. Na het aanvragen van een vergunning in 2007 voor het experimenteren met MZI's en hangcultures voor consumptiemosselen, zouden de vissers dit graag uitbreiden en er een tweede testlocatie bij bouwen. De vissers zien deze uitbreiding als een

---

compensatie voor de schade die ze hebben opgelopen sinds het invoeren van de gesloten tijd voor paling.

Ook de oesterkwekers geven aan de kans voor meer mosselvisserij te willen benutten. Als dit tot de mogelijkheden blijkt te behoren zouden ze gaan een MZI willen plaatsen aan de noordzijde van de Brouwersdam. Voordat een eventuele uitbreiding van de mosselkwekerij kan gaan plaatsvinden, moet er eerst een akkoord over bereikt worden binnen de VBC. Ook moet de mossel opgenomen zijn in het huidige schelpdierenbeleid van LNV voor de Grevelingen. Het opnemen van de mosselvisserij in het schelpdierenbeleid wordt door beleidsmakers en beheerders als een kans gezien voor het verbeteren van de manier waarop afspraken en plannen gemaakt worden.

5.2.2 Kansen voor de visserij op tapijtschelpen

Veel van de geïnterviewden zien de opkomst van de Filipijnse tapijtschelp, die op 'kakkeldiepte' te vinden is, als een grote kans voor de Grevelingen visserij. Het schelpdier wordt beschouwd als makkelijk te vangen en goed geschikt voor consumptie. Een bestandschatting in de Grevelingen uit 2019 (Pool *et al.*, 2020) kwam uit op 195,8 miljoen exemplaren en 2.8 miljoen kilogram; aanzienlijk minder dan in het Veerse Meer, waar het tapijtschelpen bestand op 5.4 miljoen kilogram werd geschat. Dit verschil wordt volgens belanghebbenden verklaard door het ontbreken van voldoende stroming in het water, wat doormiddel van de Katse Heule wel gebeurt in het Veerse Meer. Het terugkeren van getij moet dan ook voor een toename van het Grevelingen bestand zorgen.

In 2020 heeft Provincie Zeeland onder de Wet natuurbescherming vergunningen verleend voor het handmatig rapen van kokkels in de Grevelingen. De hete zomer heeft een groot deel van het kokkelbestand echter niet overleefd. Doordat de tapijtschelp (die dieper in de grond zit) het wel overleefd heeft, kon er nog steeds op zeer lucratief gebruik gemaakt worden van de vergunning. Omdat de Filipijnse tapijtschelp, als enige van de drie tapijtschelpen die in Nederland voorkomen, niet in de Visserijwet gekwalificeerd is als vis, is het niet verboden op de schelp te vissen en kan er geen beleid voor gemaakt worden. Er is alleen wel een vergunning vanuit de Wet natuurbescherming nodig, omdat deze wet voor bestandsbescherming moet zorgen. LNV wil dit schelpdier zo snel mogelijk opnemen in de Visserijwet, maar geeft aan dat volgens juristen dit een moeilijker opgave is dan het lijkt. Hiervoor is namelijk een onderbouwde motivatie gebaseerd op bestandsoverwegingen nodig, zodat vastgesteld kan worden waarom het schelpdier gereguleerd moet worden. Interesse voor een nieuwe visserij en de observatie dat het bestand groot genoeg is, is onvoldoende voor het opnemen van de tapijtschelp in de visserijwet. Als er op basis van de Wet natuurbescherming een verbod op het vissen van tapijtschelp nodig blijkt te zijn, moet er eerst aangetoond worden dat er negatieve ecologische effecten aan het vissen verbonden zijn. Het eindoordeel over het opnemen van de tapijtschelp in de Visserijwet ligt uiteindelijk bij LNV.

Een van de beleidsmakers benoemde dat op korte termijn er een zogeheten 'no-regret pilot' kan worden opgezet waarin de mogelijkheden tot vissen of kweken van de tapijtschelp kan worden onderzocht. Het kweken van tapijtschelpen zou als voordeel hebben dat er niet met korren door het hele meer gegaan wordt. Als dit op percelen van bijvoorbeeld 5 hectare wordt uitgetoond, wordt het volgens belanghebbenden nog in de hand gehouden. De visserijsectoren hebben al belangstelling getoond voor zo'n pilot, en zien mogelijkheden voor een succesvolle uitkomst. De Beroepsvereniging Grevelingenvissers geeft aan dat als er na de komst van gedempt getij blijkt dat er mogelijkheden zijn tot vissen op de tapijtschelp, zij dat ook graag zouden doen. De vereniging ziet ook deze nieuwe kans als een compensatie voor de schade die ze hebben opgelopen sinds het invoeren van de gesloten tijd voor paling.

5.2.3 Kansen voor kweek van andere schelpdiersoorten

Naast de oester, mossel en tapijtschelp worden er ook kansen voor andere schelpdieren gezien. De sint-jakobsschelp is genoemd als voorbeeld en beschreven als een 'heerlijk schelpdier' dat veel diepte en luwte nodig heeft, maar wat wel een nieuwe kans voor de Grevelingen zou kunnen zijn'. Of dit technisch haalbaar is voor de Grevelingen zal nog moeten worden onderzocht. Het kweken van sint-jakobsschelpen hoeft niet op een grote schaal te gebeuren, het is namelijk een duur schelpdier. Als

---

er op een duurzame en kleinschalige manier wordt gekweekt, is er volgens een vertegenwoordiger van de provincie een uitgelezen kans veel geld te verdienen en er een geweldig streekproduct van te maken. Toprestaurants in Zeeland zouden hier een rol in kunnen spelen.

5.2.4 Kansen voor sportvisserij

De sportvisserij verwacht dat het uitvoeren van Getij Grevelingen, in combinatie met het heropenen van de Flakkeese spuisluis, een impuls zal geven voor de sector. Er moet echter eerst afgewacht worden welke veranderingen er daadwerkelijk gaan plaatsvinden en welk effect dit gaat hebben voor de sportvisserij. Bij het succesvol terugkeren van getij zou er bijvoorbeeld op zeebaars gevist kunnen worden en zouden de charterboten ook weer gebruikt kunnen gaan worden. Uiteindelijk hoopt de sportvisserij dat er weer als hobby of in wedstrijdverband gevist kan gaan worden in de Grevelingen, maar de sector verwacht niet dat dit niet voor 2030 kan gebeuren.

5.2.5 Samenwerken voor elkaar en het hele systeem

Niet alleen voor natuur en de gebruikers, maar ook op sociaal en economisch vlak worden er kansen gezien voor de Grevelingen. Een veel terugkerend onderwerp hierbij is samenwerking en wederzijds respect. Diverse belanghebbenden geven aan dat er meer kansen zullen zijn als men meer samenwerkt. Als voorbeeld wordt de verhouding tussen oester en paling vissers genoemd. Deze vissers die nu nog allemaal 'ieder voor zich' te werk gaan, zouden door meer samen te werken veel winst kunnen behalen. Alle oesterkwekers in Nederland, waaronder die in de Grevelingen, zijn vertegenwoordigd in de Nederlandse Oestervereniging. Er wordt gesteld dat dit kansen biedt voor samenwerking en het maken van meer en betere onderlinge afspraken tussen de kwekers zelf maar ook met de andere vissers.

Belanghebbenden van zowel de beheerders als de vis sectoren benadrukken dat naast samenwerking, de focus van de vis sectoren op 'beter' in plaats van 'meer' zou moeten liggen. Pas als de reeds bestaande schelpdier en visbestanden in de Grevelingen gezond en stabiel zijn, kan er gekeken worden naar uitbreidingen van de visserij druk op de bestanden.

Het verbeteren van viswateren wordt gezien als een kans die niet alleen voor vissers, kwekers en sportvissers interessant is, maar ook voor het hele gebied er omheen. Er wordt verwacht dat de horeca en de algemene economie van Zeeland profijt zal hebben van gezonde en actieve visserij vormen in de Grevelingen. In meerdere gesprekken is aangegeven dat het project Getij Grevelingen een geschikt moment is aanpassingen te maken zodat het een win-win situatie wordt voor alle gebruikers en omwonenden van het meer. Een mogelijke win-win situatie zou gecreëerd kunnen worden voor het nieuwe eiland dat Rijkswaterstaat samen met Staatsbosbeheer wil gaan aanleggen. Er worden kansen gezien voor het combineren van de functies van dit eiland en de visserij die daaromheen plaatsvindt. Hierbij wordt benadrukt dat bij win-win situaties de natuur van het gebied ook een winnaar moet zijn. Ook is de wens uitgesproken voor een nieuwe zoetwater verbinding, zodat een deel van de grote rivier waterstromen uitkomen in de Grevelingen, ten goede van het totale systeem.

Naast het verbeteren van viswateren wordt ook het verduurzamen van de brandstof waarmee op deze wateren wordt gevaren als kans gezien. De volledige vloot van Staatsbosbeheer vaart op duurzame brandstof zoals koolzaad, terwijl de oestervissers bijvoorbeeld nog met oude bootjes varen op vaak vervuilende olie. Niet alleen voor vissersboten worden verbeteringen gezien, maar ook voor het transport van de schelpdieren na de oogst. Er wordt genoemd dat tegenwoordig veel oesters in vrachtwagens worden geladen en naar Vlaanderen of een ver buitenland worden gereden, terwijl er voor de Grevelingen schelpdieren als streekproduct ook meer in lokale markten geïnvesteerd kan worden.

5.3 Bedreigingen voor visserij en schelpdierkweek

5.3.1 Bedreigingen voor de natuur

Beheerders benadrukken dat de Grevelingen een bepaalde eigenwaarde heeft en dat alle planten en dieren die er leven ook het recht hebben daar te kunnen leven. Het is de verantwoordelijkheid van de mens dit recht te beschermen. Er worden echter bedreigingen gezien die de planten en dieren in gevaar brengen.

Veruit de meest genoemde bedreiging voor de natuur van de Grevelingen is zuurstofloosheid. In de zomer heeft dit verschijnsel een grote negatieve impact op de waterkwaliteit in diepere delen van het meer. De afsluiting van de Grevelingen, zowel de Brouwersdam in 1971 als later de Flakkeese spuisluis, waardoor het water dat stil is komen te staan en door hete zomers opgewarmd is, als oorzaak voor zuurstofloosheid wordt gezien (Smaal & Wijsman, 2015). Zuurstofloosheid heeft een grote negatieve impact op de ecologische gezondheid van het meer, door het creëren van 'dode bodems' waar slechts bacteriën overleven. Ook zijn er zorgen over droogvallende platen in de Grevelingen, die bloot worden gesteld aan de brandende zon, met negatieve effecten voor alles wat er in de platen leeft tot gevolg. Het project Getij Grevelingen wordt beschouwd als een oplossing voor deze problemen.

Een andere veelgenoemde bedreiging is het onzekere effect van een toename aan schelpdierkweek op de draagkracht van het Grevelingenmeer. Belanghebbenden uit alle drie de hoofdgroepen (Tabel 1) vragen zich af hoeveel er nog bij kan komen voordat de draagkracht overschreden wordt. De locatie en eventuele uitbreiding van de MZI-installatie aan de Brouwersdam wordt vaak genoemd als voorbeeld. Al zijn er zonder een eventuele uitbreiding ook zorgen over het experiment. De observatie dat er 'dekens van schimmelachtige smurrie' onder de MZI-installatie liggen wordt als een groot probleem gezien. De locatie naast de Brouwersdam wordt beschouwd als een bijzonder gunstige locatie, omdat mossels als *filterfeeders* wachten tot het eten langs komt zweven, en nu op een 'algen snelweg' zitten. De grote hoeveelheid algen die de relatief kleine hoeveelheid mosselen eten op deze snelweg, wordt door beleidsmakers en beheerders echter als zorgwekkend gevonden. Naast de voedselbehoefte wordt de extra zuurstofbehoefte die een uitbreiding van het mosselexperiment tot gevolg heeft, als een mogelijke bedreiging voor de draagkracht van het meer gezien. Niet alleen de mogelijke toename aan schelpdierkweek, maar ook de toename van andere initiatieven en bedrijfsactiviteiten wordt als bedreiging voor de natuur gezien. Het toenemen van toerisme vanuit het buitenland wordt in verband gebracht met verstoring voor de vogels. Ook worden projecten als het aanleggen van Brouwerseiland of het uitbreiden van jachthavens als aandachtspunten genoemd.

5.3.2 Bedreigingen voor vissers en kwekers

Zuurstofloosheid bedreigt niet alleen de natuur, maar ook de vaste vistuig vissers en schelpdierkwekers die actief zijn in de Grevelingen. Vis en kweek activiteiten vinden voornamelijk plaats op of beneden de diepte waar zuurstofloosheid optreedt, met negatieve gevolgen voor de kreeften en schelpdieren.

Naast zuurstofloosheid geven de vaste vistuigen vissers aan last hebben van kwallen die in grote getalen de fuiken vullen, waardoor de vangsten drastisch omlaag gaan. Ook worden de fuiken door zehonden beschadigd of leeggegeten.

De introductie van het gedempte getij wordt door vaste vistuigen vissers gezien als een oplossing voor de slechte waterkwaliteit, maar ook als bedreiging. Ze bang zijn dat een grote instroom van water ook een grote uitstroom van paling tot gevolg heeft, die dan niet meer gevangen kan worden.

De paling is geen doelsoort voor de sportvisserij, maar sportvissers vrezen dat ook hun doelsoorten de mogelijkheid hebben om weg te trekken en zo aan de vangst ontsnappen.

Als er na het terugkeren van getijdeverschil ecologische verbeteringen gaan plaatsvinden, wil de sportvisserij niet dat veel gedeeltes van de Grevelingen als natuurreservaat worden aangewezen, ook al betekent dat, dat een daar een gezonde ecologie, visstand en dus ook sportvisserij tegenover staat.

5.3.3 Bedreigingen voor beleid en beheer

De hoeveelheid tijd die gepaard gaat met het nemen van besluiten over het beheer van de visserij en uitgifte van vergunningen vormt volgens de vaste vistuigen vissers en kwekers een bedreiging. Zij uiten de zorg dat als het uitgeven van nieuwe rechten, of het opnemen van de tapijtschelp in de visserijwet, te veel tijd in beslag gaat nemen, sommige bedrijven of projecten het risico lopen te moeten sluiten of verplaatsen. Ook stellen zij dat beleidsmakers op de huidige manier niet kunnen reguleren hoe de tapijtschelp wordt gevangen of verhandeld in de Oosterschelde of de Grevelingen. Het opnemen van de Filipijnse tapijtschelp in de visserijwet zal naar verwachting van de beleidsmakers niet de moeilijkste opgave zijn, maar hoe de vergunningen en rechten voor het benutten van het schelpdier verdeeld gaan worden wordt als een grote uitdaging gezien. De leden van de Beroepsvereniging Grevelingenvissers zien graag dat de rechten voor de tapijtschelp onder hen verdeeld worden. Ook zullen er mogelijk andere vissers zijn die nu niet actief zijn in de Grevelingen, die mogelijkheden zien voor deze nieuwe visserij. Spanningen bij het verdelen van rechten zal niet alleen het geval zijn voor de tapijtschelp, maar ook voor andere kansen waarvoor rechten of vergunningen vergeven moeten worden.

Vangstgegevens van vissers en kwekers zijn niet openbaar gepubliceerd. Voor het beheer en maken van beleid voor de Grevelingen wordt dit als bedreiging gezien. Beheerders en beleidsmakers achten het moeilijk hun rol goed te vervullen als er weinig tot geen zicht is op vangstgegevens. Hierbij wordt genoemd dat Wageningen Economic Research jaarlijks vangstgegevens publiceert in 'Visserij in Cijfers', maar dat voor de Grevelingen deze cijfers niet bruikbaar zijn door het ontbreken van of te globaal gepresenteerde gegevens. Het gebrek aan inzichtelijkheid in vangstgegevens wordt door sommige belanghebbenden zelfs als 'geheimzinnigheid' beschouwd.

Beleidsmakers en beheerders geven aan dat gevoel heerst dat gebruikers, beheerders en beleidsmakers binnen de Grevelingen te veel tegenover elkaar staan, terwijl er gezamenlijk voor het systeem gezorgd moet worden. Met de komst van getijdeverschil in het vooruitzicht, wordt het belangrijk geacht om inzicht te hebben in vangstgegevens zodat vastgesteld kan worden welke veranderingen er gaan of hebben plaatsgevonden. Beleidsmakers en beheerders kunnen dan vervolgens rekening houden met deze veranderingen.

5.3.4 Concurrentie en ruimteverdeling

De bedreigingen die het vaakst benoemd worden gaan over concurrentie en het verdelen van ruimtes binnen de Grevelingen. De onderlinge belangen kunnen sterk verschillen, waardoor er niet altijd hetzelfde wordt gekeken naar ruimteverdeling. Hierbij wordt door beleidsmakers genoemd dat de natuur van de Grevelingen rust en ruimte nodig heeft en deze ook claimt, terwijl deze rust en ruimte juist gebruikt wordt door de vissers en de recreatieve sector zoals watersport. De meeste belanghebbenden zien het als een grote uitdaging alle gebruikers, waaronder de natuur, de ruimte en mogelijkheid te bieden te ontwikkelen. Als het getij terug keert in de Grevelingen, zal de waterkwaliteit van het meer veranderen. De omvang van en ruimte op het meer zal achter gelijk blijven, waardoor uitbreiding van ruimtegebruik van een sector altijd gepaard zal gaan met verlies aan ruimtegebruik van een andere. Als voorbeeld wordt hierbij genoemd dat het aanleggen van meer oesterpercelen, altijd ten koste zal gaan van visgrond van vaste vistuigen vissers. Vaste vistuigen vissers geven aan dat ze overlast ervaren door de drukte op het water, en dit voor hen een probleem is.

Naast ruimteverdeling wordt concurrentie veel genoemd als bedreiging voor vaste vistuigen vissers en oesterkwekers. Er wordt aangegeven nog wel eens wat spanning te zitten tussen deze twee groepen. De meeste concurrentie gerelateerde bedreigingen die genoemd worden, hebben te maken met mosselkweek en de MZI-installatie naast de Brouwersdam. Uitbreiding van de mosselkweek wordt gezien als kans voor de Grevelingen (paragraaf 5.2.1), maar de mosselkwekers vrezen dat nieuwe mensen van buiten de Grevelingen ook mosselen willen gaan kweken in het gebied. Die nieuwkomers kunnen dan ook op weerstand rekenen, volgens de huidige mosselkwekers. Ook tussen de Beroepsvereniging Grevelingenvissers, die nu als enige mosselen kweken, en de oestervissers zal concurrentie gaan opspelen als de mosselkweek uitgebreid kan gaan worden. De oestersector heeft al

---

aangegeven niet te zitten wachten op die uitbreiding. Maar dit standpunt kan veranderen, zodra toegestaan wordt dat ook mosselen gekweekt mogen worden op bestaande oesterpercelen.

Beleidsmakers en beheerders kijken met zorgen naar de ontwikkeling van de mosselkweek in de Grevelingen. Eén van deze zorgen betreft de locatie van de MZI naast de opening in de Brouwersdam. Deze locatie wordt als zeer gunstig beschouwd en sommige beleidsmakers en beheerders zien de door de mosselvisserij gekozen locatie zelfs als voordringen ten opzichte van de andere gebruikers en soorten die de nutriënten uit het water ook nodig hebben.

Bij een eventuele uitbreiding van visserij en schelpdierkweek activiteiten moet er volgens beleidsmakers en beheerders naast draagkracht van het meer ook gekeken worden naar het draagvlak van zo'n uitbreiding binnen de Grevelingen. Hierbij wordt genoemd dat er niet alleen vis en schelpdier georiënteerde gebruikers ook nog een recreatieve sector in de Grevelingen aanwezig is die niet altijd blij zijn met die gebruikers. Als voorbeeld wordt hierbij wederom de MZI-installaties genoemd. Door de grote omvang van deze installatie, onder en boven water kan er op die plek niet meer gerecreëerd worden. Er wordt gesteld dat de visserij te weinig integraal overlegt met de bevoegde gezagen voor het opstellen van een lange-termijn visie waarin alle belangen worden behartigd.

Het belang van samenwerken en overleggen wordt door meerdere belanghebbenden uit verschillende sectoren benadrukt. Zij verwachten dat als gebruikers die nu kansen voor de toekomst zien, straks elkaar dusdanig gaan beconcurreren, er 'achter het net gevist gaat worden'. De wens wordt uitgesproken dat beleidsmakers geen nieuwe rechten en vergunningen gaan beloven of uitgeven, voordat is onderzocht en vastgesteld wat het effect van het gedempte getij gaat zijn op de draagkracht van het Grevelingenmeer. Als dit wel het geval is, wordt gevreesd dat het systeem overbelast gaat worden en het project Getij Grevelingen de doelstellingen niet haalt.

Gevoelens van concurrentie heersen niet alleen onder de gebruikers, maar ook tussen gebruikers en beheerders. Tijdens de interviews is er door vissers en kwekers aangegeven dat zij de relatie met Staatsbosbeheer als een bedreiging beschouwen. Ze ervaren onduidelijkheid over hoe Staatsbosbeheer nou echt tegen hen aankijkt en hebben het gevoel dat Staatsbosbeheer hen liever ziet verdwijnen dan blijven. Daarnaast vrezen de vissers dat Staatsbosbeheer de ambitie heeft om zelf vergunningen uit te gaan geven. De vissers vinden dat er geen vergunningen uitgegeven moeten worden door organisaties of instanties die niet democratisch gecontroleerd worden. Staatsbosbeheer geeft aan de angst van de vissers niet te delen, en zelf ook niet bang zijn dat vissers overal visgronden van willen maken. Ze benoemen hierbij dat de doelstelling van Staatsbosbeheer altijd is: eerst beschermen, daarna beleven en dan pas benutten, omdat er zonder beschermen er ook niks te benutten valt. Staatsbosbeheer denkt dat de onduidelijkheid en bedreiging die de vissers en kwekers ervaren tot stand kan zijn gekomen door de manier waarop de partijen gesprekken met elkaar gevoerd hebben in het verleden. Vanuit beide kanten, zowel bij Staatsbosbeheer als de vissers en kwekers, wordt tijdens gesprekken hoog ingezet. Hierdoor kan het gevoel ontstaan dat alleen het maximale geaccepteerd wordt en de partijen tegenover elkaar staan. Staatsbosbeheer geeft aan ervan overtuigd te zijn dat een gemeenschappelijk geaccepteerde uitkomst bij gesprekken over ruimtegebruik mogelijk is voor de Grevelingen.

5.4 Overzicht van de kansen en bedreigingen

In dit hoofdstuk zijn verschillende kansen en bedreigingen beschreven die de belanghebbenden hebben genoemd tijdens de interviews. In de onderstaande Tabel 4 zijn de meest genoemde kansen en bedreigingen gepresenteerd. Naast de kansen en bedreigingen staat door welke groep deze genoemd zijn. Als er bijvoorbeeld naast een kans staat dat deze genoemd is door de groep 'vissers en kwekers' dan betekent dat dat minimaal een vertegenwoordiger binnen deze groep de kans benoemd heeft. Het is dus niet zo dat de gehele sector achter de kans of bedreiging staat.

Tabel 4 Kansen en bedreigingen

Een overzicht van meest genoemde kansen en bedreigingen met door welke groep (vissers* en kwekers, beleidsmakers of beheerders) deze genoemd is

Kansen	Genoemd door	Bedreigingen	Genoemd door
Bij een verbeterde draagkracht zou er in de toekomst nieuwe oesterpercelen aangelegd kunnen worden in de Grevelingen	Vissers en kwekers	Veruit de meest genoemde bedreiging voor de natuur van de Grevelingen en de visserij en schelpdierkweek is zuurstofloosheid	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders
Het invangen van mosselzaad en het kweken van consumptiemosselen	Vissers en kwekers en beleidsmakers	Het onzekere effect van een toename aan schelpdierkweek op de draagkracht van het Grevelingenmeer	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders
Het starten van een visserij op de opkomende Filipijnse tapijtschelp	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders	Door opening in Brouwersdam kunnen doelsoorten voor de visserij het meer ontsnappen	Vissers en kwekers
Het uitvoeren van Getij Grevelingen, in combinatie met het heropenen van de Flakkeese spuisluis, zal een impuls zijn voor de sportvisserij	Vissers en kwekers	De hoeveelheid tijd die gepaard gaat met het nemen van besluiten over het beheer van de visserij en uitgifte van vergunningen	Vissers en kwekers
Er zullen meer kansen zijn als men meer samenwerkt	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders	Hoe de vergunningen en rechten voor het benutten van de tapijtschelp verdeeld gaan worden wordt als een grote uitdaging gezien	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders
De focus van de vis sectoren zou op 'beter' in plaats van 'meer' moeten liggen	Vissers en kwekers en beheerders	Vangstgegevens van vissers en kwekers zijn niet openbaar gepubliceerd	Beleidsmakers en beheerders
Het verbeteren van viswateren wordt gezien als een kans voor iedereen	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders	Alle gebruikers, waaronder de natuur, de ruimte en mogelijkheid te bieden te ontwikkelen	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders
Verduurzamen van brandstof op de Grevelingen	Vissers en kwekers en beheerders	Mosselkwekers vrezen dat nieuwe mensen van buiten de Grevelingen ook mosselen willen gaan kweken in het gebied	Vissers en kwekers
		Geen nieuwe rechten en vergunningen beloven of uitgeven, voordat is onderzocht en vastgesteld wat het effect van het gedempte getij gaat zijn op de draagkracht van het Grevelingenmeer	Vissers en kwekers, beleidsmakers en beheerders
		De relatie met Staatsbosbeheer	Vissers en kwekers

* Inclusief sportvisserij

---

6 Een duurzame Grevelingen met visserij en schelpdierkweek

6.1 Inleiding

Duurzaamheid is een begrip dat al meerdere decennia een stempel drukt op onze samenleving en onlosmakelijk is geworden van bijna elk project of onderneming dat gestart wordt. Om die reden wordt bij een project als Getij Grevelingen, en de nieuwe kansen en bedreigingen die daarbij aan bod komen, ook gekeken naar duurzaamheid. Tijdens dit onderzoek is er aan belanghebbenden gevraagd een beschrijving te geven van een duurzame Grevelingen en een duurzame Grevelingen visserij. Dit hoofdstuk beschrijft de opvattingen van de belanghebbenden over dit onderwerp, die zijn opgedeeld in zes onderwerpen.

Dat duurzaamheid een veelomvattend begrip is en door iedereen weer anders geïnterpreteerd kan worden, komt ook in dit onderzoek naar voren. Veel belanghebbenden geven aan dat ze duurzaamheid een vaag, breed of abstract begrip vinden. Ook wordt duurzaamheid ook een kapstokwoord genoemd omdat er bijna alles aan opgehangen kan worden. Ondanks deze opvattingen over het begrip duurzaamheid, hebben belanghebbenden een invulling kunnen geven aan wat een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij volgens hen betekent.

6.2 “Visserij in de Grevelingen is al duurzaam”

Door de vissers en kwekers, maar ook door een beleidsmaker, wordt aangegeven dat visserij en schelpdierkweek activiteiten in de Grevelingen nu al duurzaam zijn, of zelfs per definitie al duurzaam zijn. Hierbij wordt bijvoorbeeld genoemd dat de gevangen vis recht uit de natuur komt, zonder dat er gifstoffen of kunstmest aan toegevoegd worden en daardoor ook niet schadelijk is voor de natuur.

De vaste vistuigen vissers stellen dat hun visserij duurzaam is omdat de natuur niet wordt beschadigd. De vergelijking wordt gemaakt met de sleepnetten/boomkor visserij, waarbij bodemberoering optreedt. Belanghebbenden stellen dat er bij deze visserijmethode al weinig schade aan de natuur gedaan wordt. Ook wordt gesteld dat de schadelijke effecten van stormen groter zijn dan die door bodemberoerende visserij. Omdat er bij vaste vistuigen visserij helemaal geen bodemberoering plaatsvindt, is deze visserij dan ook per definitie al duurzaam volgens belanghebbenden. Ook de selectiviteit van vistuigen en de geringe brandstof uitstoot worden hierbij als argumenten gegeven.

Ook over de schelpdiervisserij wordt gesteld dat deze sector al duurzaam bezig is. Ter onderbouwing wordt benoemd dat er in de Grevelingen oesterpercelen zijn die al 150 jaar op dezelfde plek liggen, wat niet mogelijk is als er niet ook zorgvuldig en met respect voor de natuur mee omgegaan wordt. Belanghebbenden benoemen dat als de schelpdierkwekers niet met respect voor de natuur zouden werken, ze zichzelf in het vlees snijden omdat ze dan over vijf jaar niet meer terug hoeven te komen naar hun percelen omdat die dan allemaal kapot zijn.

6.3 Bestandsoverwegingen en de natuur

Bij een duurzame Grevelingen en een duurzame visserij op dit meer hoort volgens veel belanghebbenden ook duurzaam beleid en beheer. Zo wordt er aangegeven dat voor visserijbeleid het belangrijk is beleid te maken dat niet schadelijk is voor de natuur. Volgens beleidsmakers is het daarom belangrijk dat er bij maken van visserijbeleid uit gegaan wordt van bestandsoverwegingen. Andere belanghebbenden uit verschillende groepen voegen hieraan toe dat monitoren essentieel is bij het maken van visserijbeleid. Door te monitoren en bestanden op peil te houden kan men volgens hen

---

zien wat de staat van het meer is. Ook kan er bepaald worden of er met de huidige activiteiten door gegaan kan worden, of dat er aspecten zoals vangstmethodes of doelsoorten binnen de visserij moeten veranderen.

Een voorbeeld van duurzaam beleid dat door een belanghebbende genoemd is, is de Passende Beoordeling die door de provincie Zeeland verplicht wordt. Voordat er een vergunning op grond van de Wet Natuurbescherming voor een vergunningplichtige activiteit wordt uitgegeven, moet er in een rapport vastgesteld worden dat er geen significante negatieve effecten op de beschermingsdoelstelling te verwachten zijn. Voor deze beoordeling is monitoring en uitgaan van bestandsoverwegingen belangrijk. De provincie Zeeland stelt dat deze Passende Beoordeling bijdraagt aan de duurzaamheid van de Grevelingen.

Bij het opstellen van duurzaam beleid en beheer hoort volgens bijna alle belanghebbenden ook dat er gezamenlijk overlegd wordt en afspraken gemaakt worden, zodat er voor iedereen een plekje is.

6.4 Een robuust, natuurlijk systeem

Een veelgenoemde eigenschap van een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij is dat het systeem op orde en in balans moet zijn. Bijna alle belanghebbenden geven aan dat factoren zoals draagkracht en cumulatieve effecten belangrijk zijn voor het realiseren van een systeem dat in balans is. Bij een systeem dat op orde is, wordt genoemd dat dit een robuust natuurlijk systeem moet zijn dat in interactie is met andere wateren. Als een systeem op orde en in balans is, kan er volgens de beleidsmakers en beheerders een betere verdeling van de gebruiksruimte bewerkstelligd worden voor alle gebruikers. Het wordt als een uitdaging gezien het gebruik dusdanig te reguleren dat het ecosysteem bestendig en behouden blijft. Er moet worden voorkomen dat vissoorten bedreigd worden of verdwijnen als gevolg van toegenomen visserij. Het systeem, waar de gebruikers onderdeel van zijn, moet dus in evenwicht zijn om duurzaam genoemd te kunnen worden.

Als er een robuust natuurlijk systeem wordt gecreëerd dat in interactie staat met andere wateren, is het mogelijk dat bepaalde soorten of habitats van het huidige systeem zullen verdwijnen. Er wordt voorgesteld het getij flink terug te brengen in de Grevelingen. Het hierbij verloren gaan van bepaalde specifieke zoetwater vissen of planten wordt passend geacht binnen de lange termijnvisie. Dit is een afweging tussen 'een zoetwater en een zoutwater plant', maar tussen 'wat hoort er thuis in een natuurlijk estuariën systeem en wat niet'. Volgens belanghebbenden is er in een gebalanceerd robuust natuurlijk systeem ruimte voor een gezonde schelpdierenvisserij. Deze ruimte moet dan ook gegeven worden.

6.5 Maatschappelijke en sociale duurzaamheid

Voor een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij zijn niet alleen ecologische en systematische aspecten belangrijk, maar worden ook de sociale en maatschappelijke aspecten belangrijk geacht. Tijdens de gesprekken is maatschappelijk verantwoord ondernemen genoemd als een voorbeeld hiervan. Als een product op de markt gezet wordt, moet er volgens beleidsmakers en beheerders bij retailers duidelijk gemaakt worden of en hoe het product op een verantwoorde manier is geproduceerd. Door dit bij de retailers kenbaar te maken, en zo ook bij consumenten, kan er gezorgd worden dat de publieke opinie zich niet tegen de sector gaat keren.

Bij het beschrijven van een duurzame Grevelingen visserij wordt er door beleidsmakers ook gekeken naar de landschappelijke inpassing van activiteiten. Dit een item is dat volgens hen altijd een rol speelt. Omwonenden, toeristen en gebruikers hebben namelijk altijd een subjectief beeld van hoe de Grevelingen er uit ziet. De één die zal zien dat er boeien op het water liggen als economische activiteit, de ander zal daar meer problemen mee hebben en zeggen dat hij het niet mooi vindt. Bij het ontwikkelen en beheren van activiteiten in de Grevelingen vinden beleidsmakers en beheerders dat er rekening gehouden moet worden met de beleving en ervaringen van alle gebruikers, waaronder de recreanten. Hierbij wordt benadrukt dat er ruimte moet zijn voor zowel beleven als benutten. Want

---

als er een hek om de Grevelingen zou worden gezet en de natuur volledig zijn gang laten gaan, dan zouden er geen fans meer over zijn die van het gebied kunnen genieten. Juist die positieve interactie tussen mens en natuur is zo belangrijk voor het gebied. Als er bijvoorbeeld een verbod komt voor het duiken, dan verliest het meer daarmee ook zijn ogen en oren onderwater. Hiernaast benoemen beleidsmakers en beheerders ook hoe belangrijk ze verdraagzaamheid en gelijkwaardigheid vinden als het over duurzaamheid gaat. Voor het bereiken van duurzaamheid zullen de gebruikers van de Grevelingen afspraken moeten maken en bespreken waar ze tegen aan lopen en waar mogelijkheden liggen voor samenwerking. Zo wordt er genoemd dat men wat flexibeler kan zijn in het volgen van trends en mogelijkheden die zich voor doen. Als voorbeeld hiervan wordt een situatie geschetst waarin de beheerder en de benutzer van de Grevelingen elkaar tegenkomen. Als er een eiland in de Grevelingen plotseling vol met dwerg sterns zou zitten, zou het ideaal zijn als er niet gevestigd zou worden nabij dit eiland. Maar als er een initiatief komt voor een proef met tapijtschelpen op een andere locatie, zouden de beheerder en benutzer elkaar de hand kunnen schudden en kijken naar de mogelijkheden tot het op een duurzame manier behalen van hun doelen.

6.6 CO₂-voetafdruk

De CO₂-voetafdruk is tegenwoordig onlosmakelijk verbonden aan duurzaamheid, en is veelvuldig genoemd in dit onderzoek. CO₂-uitstoot bij visserij activiteiten is voor veel belanghebbenden een belangrijk aspect waar rekening mee gehouden moet worden. Mosselhangcultuur is genoemd als meest duurzame vorm van mosselvisserij, omdat er per kilo mosselen het minste wordt uitgestoten. Over andere visserijvormen in de Grevelingen wordt minder positief gesproken in die context. De oester sector kan volgens belanghebbenden veel verbeteringen maken. Er wordt namelijk gewerkt met oude mosselscheepjes van soms meer dan 100 jaar oud die nog niet op schonere brandstoffen kunnen varen en daardoor veel uitstoten. Maar ondanks de oude vervuilende schepen, wordt er benoemd dat door het overzichtelijke visgebied er mindere afstanden afgelegd hoeven worden afgelegd door vissers en kwekers. Hierdoor heeft de Grevelingen visserij volgens de belanghebbenden uit de visserijsector een lagere CO₂-voetafdruk dan bijvoorbeeld de Waddenzee visserij. Dat schelpdierkweek een lagere CO₂-voetafdruk heeft wordt bevestigd door een onderzoek van *Hilborn et al.* (2018). In dit onderzoek is vastgesteld dat van alle manieren waarop dierlijke eiwitproductie plaatsvindt, schelpdierkweek de minste impact heeft op de milieubelasting van allemaal. Hierbij is transport van het product na afloop van de productie niet meegenomen.

De rol van brandstof in de CO₂-voetafdruk van de Grevelingen visserij speelt ook voor de afzetmarkt. Er wordt opgemerkt dat er nu heel veel producten in vrachtwagens worden geladen en naar Vlaanderen of een ver buitenland worden gereden, terwijl een deel ook als streekproduct verkocht zou kunnen worden. Hierdoor zou de uitstoot van de Grevelingen visserij sterk teruggedrongen kunnen worden.

Naast brandstof kan er volgens belanghebbenden ook gekeken worden naar de duurzaamheid van materialen die gebruikt worden door de gebruikers van de Grevelingen. Zoals de materialen van bijvoorbeeld vistuigen of schepen. Een criteria hiervoor zou kunnen zijn dat er gekeken wordt naar de CO₂-uitstoot bij het produceren van deze materialen.

6.7 Toekomstbestendige visserij

Een ander veelbesproken duurzaamheid aspect is de langdurigheid van een visserij. Zo wordt er door een belanghebbende gesteld dat een visserij duurzaam is als deze langdurig vol te houden is, terwijl het realiseren van de Natura 2000 doelen niet wordt gehinderd. Een andere belanghebbende stelt dat visserij duurzaam is als het langjarig uit te oefenen is met respect voor flora en fauna. Weer een andere belanghebbende stelt dat een toekomstbestendige visserij, de diversiteit van de Grevelingen in stand houdt. Om dit te bereiken moet er een evenwicht gevonden worden voor de kreeften, oester en mossel visserijen in de Grevelingen. Hierbij wordt het belangrijk geacht dat de vissers elkaar onderling kunnen verdragen en er gezamenlijk afspraken gemaakt worden voor de toekomst.

---

7 Mogelijke beheermaatregelen voor de toekomst

7.1 Inleiding

In de vorige twee hoofdstukken zijn kansen, bedreigingen en opvattingen over duurzaamheid beschreven die de belanghebbenden voor de Grevelingen en de Grevelingen visserij genoemd hebben. In dit hoofdstuk worden de beheermaatregelen beschreven die door de belanghebbenden genoemd zijn voor het realiseren of voorkomen van die kansen, bedreigingen en opvattingen over duurzaamheid. Hierbij wordt benadrukt dat dit hoofdstuk alleen beheermaatregelen bevat die door belanghebbenden genoemd zijn. Er zijn geen beheermaatregelen door Wageningen Marine Research voorgesteld of toegevoegd.

7.2 Verbeteren van de kwaliteit van het natuurlijke systeem

Het project Getij Grevelingen kijkt hoe het terugbrengen van een gedempte vorm van getij in de Grevelingen de bedreiging van zuurstofloosheid kan tegen gaan en de waterkwaliteit van het meer kan verbeteren. De belanghebbenden geven aan dat dit project een goede ontwikkeling is voor het gebied en dat verversing van het water gestimuleerd moet worden. Een voorbeeld van een positief effect van het inbrengen van waterverversing op de waterkwaliteit kan gevonden worden in het Veerse Meer. Tussen 1961 en 2004 was het Veerse Meer een zoetwater meer met slechte waterkwaliteit. Er is ingegrepen door een verbinding met de Oosterschelde aan te leggen doormiddel van twee grote kokers (2004). Dit werd de 'Katse Heule' genoemd, vernoemd naar het nabijgelegen dorpje Kats. Door deze nieuwe verbinding is er 24 uur per dag water uitwisseling mogelijk waardoor de waterkwaliteit sterk verbeterd is (Graeymeersch & De Vries, 2007). Van een zoet/licht-brak naar een zoutwatermeer. Ook zijn er nieuwe soorten in het meer gekomen wat extra mogelijkheden met zich mee bracht. Tegenwoordig kunnen zelfs schelpdieren gekweekt worden in het Veerse Meer.

Naast Getij Grevelingen zijn er door belanghebbenden ook andere maatregelen voorgesteld die de waterkwaliteit en het ecologisch systeem van de Grevelingen kunnen verbeteren. Zo is de wens uitgesproken van de Grevelingen weer een estuarium te maken door barrières weg te halen. Er wordt voorgesteld het getij meer dan gedempt terug te brengen in de Grevelingen, en zelfs het meer weer in open verbinding te laten staan met de grote rivieren die de Grevelingen in stromen. Het afsluiten van de Grevelingen heeft weliswaar waterkwaliteitsproblemen met zich meegebracht, maar heeft er ook voor gezorgd dat er onder de eilanden op het meer grote zoetwaterbellen hebben kunnen vormen, wat een ideale ondergrond/habitat is gebleken voor bepaalde soorten. Bijvoorbeeld de Groenknol Orchis, waar 80% van de Nederlandse populatie in de Grevelingen voorkomt. Dit is iets wat belanghebbenden willen beschermen en behouden, ook al brengt het uitdagingen met zich mee.

7.3 Maatregelen voor beleid en beheer Grevelingen

De relatie tussen beleidsmakers in de Grevelingen en degene waarop het beleid van toepassing is, is volgens beheerders niet altijd optimaal en zijn er geregeld spanningen. Traditioneel gezien worden alle visrechten, huurovereenkomsten en vangsthoeveelheden bepaald en uitgegeven door de overheid. Als het goed gaat met de visstanden en vangsten, wordt er bijna niet geklaagd en is men tevreden over de beleidsvoering en manier van uitgifte. Maar als het niet goed gaat met een visserij, wordt er volgens belanghebbenden ook van de overheid verwacht met oplossingen te komen. Het liefst met een 'warme sanering', wat betekent dat alle rechten en huurovereenkomsten die door de overheid zijn

---

uitgegeven worden teruggekocht omdat de visstanden niet meer toereikend zijn. Van de overheid wordt dan verwacht veel geld op tafel te leggen. Dit levert veel spanning op.

Om spanningen die gerelateerd zijn aan het uitgeven van visrechten en huurovereenkomsten tegen te gaan, is door beleidsmakers voorgesteld deze op een andere manier uit te geven. Een vergelijkbare regeling als bij tankstations wordt voorgesteld: vissers krijgen rechten voor het vissen en kweken voor een bepaalde periode van bijvoorbeeld 10-15 jaar, hierna vallen de rechten automatisch weer terug bij de staat en moeten de vissers opnieuw een aanvraag doen voor een nieuwe termijn. Beleidsmakers geven aan dat er nog niks concreet is, maar dat bij het maken van bijvoorbeeld het nieuwe mossel beleid er wel serieus gekeken kan worden naar een soortgelijk systeem in plaats van de traditionele manier. Een andere voorgestelde manier is het vormen van één centraal loket waar alle vergunningaanvragen ingediend worden. Vissers en kwekers moeten namelijk onder drie verschillende wetten een vergunning aanvragen: de Visserijwet, de Waterwet en de Wet natuurbescherming. Voorgesteld wordt dat er vanuit dat ene loket naar de voorwaarden van alle drie de vergunningen gekeken wordt, in plaats van dat de vissers en kwekers zelf langs de verschillende uitgevers gaan.

De komst van het gedempte getij in de Grevelingen is volgens belanghebbenden een uitgelezen kans zaken beleidsmatig te veranderen zodat de nieuwe situatie een win-win situatie wordt voor alle gebruikers en omwonenden. Voorbeelden van zulke veranderingen zijn het aanpassen of aanleggen van nieuwe vaargeulen, omdat schepen dieper zijn geworden.

Ook bestaande beleid en beheerplannen zijn genoemd als verbeterpunt. Zo is gesteld dat het Natura 2000 beheerplan geactualiseerd moet worden. Er wordt door belanghebbenden opgemerkt dat als er bij een stuk Natura 2000 gebied een verboden toegang bord staat, er op de recreatieve gebruikers ook streng gehandhaafd wordt terwijl vissers wel toegelaten worden. Belanghebbenden geven aan dat het geen punt is dat er zulke uitzonderingen zijn, maar dat deze dan wel duidelijk in het beheerplan opgenomen moet worden zodat onduidelijkheid en verwarring kan worden voorkomen.

Het opnemen van de tapijtschelp in de Visserijwet is ook veelvoudig genoemd als voorbeeld van een mogelijk voordelige beleid aanpassing.

7.4 Onderzoek naar draagkracht

In hoofdstuk 5 kwamen zorgen naar voren over het te snel gebruik willen maken van nieuwe kansen zonder dat het effect ervan op het systeem bekend is. Belanghebbenden benadrukken dat hier rekening mee gehouden moet worden in beheermaatregelen. Voor visserijbeleid in de Grevelingen is het belangrijk dat er uitgegaan wordt van bestandsoverwegingen, zodat kritieke waarden van visbestanden niet overschreden worden.

Als beleid uitgaat van bestandsoverwegingen, moet er volgens bijna alle belanghebbenden onderzoek gedaan worden naar de draagkracht van het meer, door te meten en te monitoren. Wanneer de draagkracht bekend is, kunnen er vragen beantwoord worden over gebruiksactiviteiten. Bijvoorbeeld 'hoeveel schelpdieren kan er in de Grevelingen geproduceerd worden voordat er problemen ontstaan?' en 'hoe lang is een bepaalde visserij activiteit op deze intensiteit vol te houden?'. Beleidsmakers en beheerders benadrukken dat pas na het vaststellen van de draagkracht en visbestanden, er nieuwe visrechten of extra huurovereenkomsten kunnen worden uitgegeven. Eén belanghebbende vertelt dat er eerder in het Veerse Meer onderzoek gedaan is naar de draagkracht van het meer, waaruit bleek dat deze groter was dan men in die tijd dacht. Dat heeft voordelig uitgepakt voor de visserij op het meer.

Bijna alle belanghebbenden zijn het eens dat eerst moet worden afgewacht en onderzocht wat het effect gaat zijn van Getij Grevelingen. Pas als het systeem weer op orde is en de nieuwe draagkracht van het meer berekend is, kan bepaald worden welke extra visserij activiteiten mogelijk zijn. Hierbij wordt veel genoemd dat eerst de huidige situatie verbeterd moet worden voordat er vooruit gekeken wordt. Eén belanghebbende vatte deze voorzorgsmaatregel samen als 'De huid niet verkopen voordat

---

het dier neergeschoten is' en een ander als 'Het kind niet met het badwater wegspoelen'. Eén belanghebbende benoemt dat met het project Getij Grevelingen, het systeem op de lange termijn goed moet blijven en stelt voor over 50 jaar pas verder te kijken. Wel wordt er voorgesteld sommige nieuwe initiatieven, bijvoorbeeld de tapijtschelp, op kleine schaal uit te proberen en daarbij te blijven monitoren. Als er geen negatief effect op de natuur en andere gebruikers blijkt te zijn, zou er gekeken kunnen worden naar een grotere schaal en eventueel een vergunning.

Dat bijna de gehele vaste vistuigen visserij en schelpdier sector in de Grevelingen zich afspeelt in Natura 2000 gebieden wordt als argument gebruikt voor het uit gaan van bestandoverwegingen en onderzoeken van de draagkracht. Onderzoek naar de draagkracht is essentieel voor het behalen van Natura 2000 doelstellingen en tegelijkertijd een toekomst voor visserij en schelpdierkweek in het gebied behouden. Een gezond Natura 2000 gebied betekent een gezonde visserij en schelpdierkweek.

7.5 Samenwerken en overleggen

De eerdergenoemde beheermaatregelen zijn bijna allemaal praktisch, uitvoerbaar en kunnen worden opgenomen in beheer en beleidsdocumenten. Naast deze aanbevelingen spreken de belanghebbenden ook veel over de manier waarin de Grevelingen en de Grevelingen visserij beheerd zou moeten worden en beleid zou moeten worden gemaakt.

Samenwerken, respect en eerlijkheid zijn drie grote thema's die in antwoorden van de belanghebbenden hierover naar voren komen. In de Grevelingen vinden verschillende visserijen plaats die samen met elkaar, maar ook met de andere gebruikers en beheerders van het gebied, ervoor moeten zorgen dat deze activiteiten op de lange termijn een toekomst hebben. Hierdoor moeten de gebruikers en beheerders samenwerken door gezamenlijk afspraken te maken en doelstellingen op te stellen voor het gebruik van de Grevelingen. Hierbij wordt genoemd dat bij het samenwerken men respect moet hebben voor elkaars doelstellingen en elkaar moet proberen te begrijpen en ondersteunen. De welwillendheid en samenwerkingsbereidheid van de gebruikers en beheerders om conflicten te voorkomen speelt hierbij een belangrijke rol.

Bij deze proactieve en ondersteunende rol die gebruikers en beheerders moeten aannemen hoort ook dat onderling overleg, gemaakte keuzes en activiteiten die van invloed zijn op andere gebruikers en beheerders op een transparante en inzichtelijke manier gebeuren. Het wordt daarom als positief ervaren dat beleidsmakers, beheerders en gebruikers allemaal vertegenwoordigd zijn in de werkgroepen en overlegorganen in de Grevelingen.

---

8 Discussie, conclusie en aanbevelingen

8.1 Discussie

Rond 2025~2027 zal het project Getij Grevelingen afgerond zijn en is er een gedempte vorm van ongeveer 40cm getijdeverschil in de Grevelingen. Alle geïnterviewde belanghebbenden zien deze ontwikkeling als een kans voor het verbeteren van de waterkwaliteit van het meer en het tegen gaan van zuurstofloosheid. Zowel waterkwaliteit als zuurstofloosheid worden gezien als een belangrijke aanleiding voor de verslechterde vis en schelpdier bestanden. Alle belanghebbenden verwachten dat door het getij deze bestanden weer zullen aansterken, waardoor de vissers en kwekers een kans zien voor het uitbreiden van de visserij en schelpdierkweek activiteiten. Met name de Filipijnse tapijtschelp en de mossel worden hierbij veel genoemd. Het verdelen van de rechten en mogelijke huurovereenkomsten voor extra visserij en schelpdierkweek wordt echter door veel belanghebbenden als een bedreiging gezien. Ook is bijna iedereen, behalve de Beroepsvereniging Grevelingenvissers, bang voor het optreden van grote negatieve gevolgen voor het meer en de gebruikers als deze visserij en schelpdierkweek uitbreidingen er zouden komen vóórdat onderzocht en bepaald is welke veranderingen er daadwerkelijk gaan komen door Getij Grevelingen. Deze vrees sluit goed aan bij de beschrijvingen van een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij die in hoofdstuk 6 zijn gegeven.

Volgens de belanghebbenden kan er van een duurzame Grevelingen gesproken worden wanneer het systeem op orde en in balans is en factoren zoals draagkracht en cumulatieve effecten hierin zijn meegenomen. Gezonde draagkracht en visserijbeleid dat uitgaat van bestandsoverwegingen en vangstgegevens wordt dan ook gezien als een belangrijke voorwaarde voor duurzame visserij. Ook moet een visserij toekomstbestendig zijn. Bijna alle belanghebbenden vinden dat er eerst moet worden onderzocht en vastgesteld welke veranderingen in waterkwaliteit en draagkracht van vis en schelpdierbestanden er daadwerkelijk gaan plaatsvinden na het afronden van Getij Grevelingen. Daarna kan men gaan kijken en bepalen hoeveel van de vis en schelpdierbestanden er benut kan gaan worden door de recreatieve, vaste vistuigen en schelpdier visserij.

Om visserijbeleid uit te laten gaan van bestandsoverwegingen en vangstgegevens, moeten deze gegevens wel beschikbaar zijn. Het is volgens beleidsmakers en beheerders dan ook nodig in de Grevelingen actief te gaan monitoren en ontwikkelingen in bestanden en vangsten inzichtelijk te maken. Hierbij worden vangstgegevens van vissers en kwekers als onmisbaar beschouwd. Veel belanghebbenden zien het echter als een bedreiging dat er weinig tot geen actuele vangstgegevens openbaar beschikbaar zijn. Beleidsmakers hebben de mogelijkheid de vangstgegevens op te vragen bij de vissers en kwekers, maar maken hier echter tot op heden geen gebruik van.

Een aanpak die door belanghebbenden voorgesteld wordt om een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij te realiseren is samenwerking. Samenwerken, respect en eerlijkheid zijn drie thema's die in de interviews naar voren komen. Als alle belanghebbenden samenwerken en vertrouwen in elkaar opbouwen, zal er volgens belanghebbenden gemakkelijker informatie over bestanden en vangstgegevens gedeeld worden en kunnen meer kansen gerealiseerd worden en bedreigingen voorkomen. Er kunnen dan constructievere gesprekken gevoerd worden over het verdelen van het ruimtegebruik (een bedreiging), het op orde krijgen van het gehele systeem van de Grevelingen (een kans en duurzaamheid voorwaarde), en het benutten en beheren van de vis en schelpdierbestanden in het gebied.

8.2 Conclusie

Het terugkerend getij in de Grevelingen zal veranderingen in het ecosysteem en daarmee voor de (sport) visserij en schelpdierkweek met zich meebrengen. Dit onderzoek heeft de huidige vaste vistuigen visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen beschreven (zie Tabel 2) en de

---

belangrijkste regelgeving voor de visserij (Tabel 3). Daarnaast schetst deze studie een beeld van de kansen en bedreigen die de sector, overheden en andere beheerders zien (zie Tabel 4).

Het beeld van de visserijsector, beheerders en beleidsmakers is dat de negatieve ecologische effecten van de zuurstofloosheid en slechte waterkwaliteit in het meer de grootste impact hebben op de vaste vistuigen visserij en de sportvisserij, vanwege een enorme terugval in de paling, kreeften en schubvis bestanden die is waargenomen door de vissers. Deze terugval is ook beschreven in onderzoeken en andere documenten die zijn meegenomen in dit onderzoek. Hierdoor zijn sportvisserij activiteiten tegenwoordig gelimiteerd tot het eenmaal per jaar vangen van binnenkomende haring aan de Brouwersdam. Daarnaast zijn de leden van Beroepsvereniging Grevelingenvissers hoofdzakelijk nog bezig met mosselkweek in plaats van vaste vistuigen visserij. Hoewel de schelpdierkweek in het meer minder hard getroffen wordt door deze effecten, wordt ook binnen deze sector de wens geuit voor verbetering van de waterkwaliteit en het terugkeren van getij.

Het terugkeren van het getij wordt door alle geïnterviewden gezien als een positieve ontwikkeling voor de Grevelingen. Deze maatregel brengt zowel kansen als bedreigingen met zich mee. Kansen die het meest besproken werden betreffen uitbreidingen van de huidige visserij en schelpdierkweek activiteiten en het starten van visserijen op nieuwe soorten, waarbij de Filipijnse tapijtschelp veruit de meest genoemde soort is. Hierbij moet vermeld worden dat alle geïnterviewde belanghebbenden, behalve de beheerders, vis georiënteerd zijn en daardoor sneller kansen voor de visserij zien dan voor andere onderwerpen. Al verschillen de opvattingen van de belanghebbenden wel over hoe de kansen voor de visserij benut moeten worden.

Tegenover deze kansen staan de benoemde bedreigingen. Concurrentie en ruimteverdeling als effect van het benutten van de nieuwe kansen worden gezien als serieuze bedreigingen. Belanghebbenden waarschuwen dat er niet te snel begonnen moet worden met het benutten van nieuwe kansen. Als er nog geen duidelijkheid is over hoe de Grevelingen door getij gaat veranderen, kunnen de ecologische problemen in het meer alleen maar erger worden in plaats van minder.

Deze waarschuwing sluit aan bij hoe de belanghebbenden een duurzame Grevelingen voor zich zien. Ook al ziet elke belanghebbende duurzaamheid weer anders, kan er volgens de meeste van een duurzame Grevelingen gesproken worden wanneer het systeem op orde en in balans is en factoren zoals draagkracht en cumulatieve effecten hierin zijn meegenomen. Naast de ecologische aspecten, zijn ook sociale aspecten zoals verdraagzaamheid, gelijkwaardigheid en samenwerken verbonden aan duurzaamheid.

Bij het bespreken van beheermaatregelen die genomen zouden kunnen worden is door de meeste belanghebbenden, maar behalve de Beroepsvereniging Grevelingenvissers, nadrukkelijk de wens geuit dat de beleidsmakers en beheerders van het gebied eerst de huidige en vernieuwde draagkracht van het meer zouden moeten vaststellen en de waterkwaliteit moeten verbeteren, voordat er vergunningen of huurovereenkomsten worden uitgegeven voor extra of nieuwe visserij en schelpdierkweek mogelijkheden. Wanneer er op een gepaste manier rekening gehouden wordt met de kansen en bedreigingen door het invoeren van de juiste beheermaatregelen, zijn de meeste belanghebbenden hoopvol over een gezonde en productieve toekomst van de vaste vistuigen visserij, schelpdierkweek en sportvisserij in de Grevelingen.

8.3 Aanbevelingen

Voor het realiseren van de kansen en het verhelpen van de bedreigingen, terwijl een duurzame Grevelingen en Grevelingen visserij nagestreefd wordt, hebben de geïnterviewde belanghebbenden beheermaatregelen voorgesteld. De beschreven beheermaatregelen in hoofdstuk 7 staan los van de opvattingen van de onderzoeker. Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt het volgende aanbevolen:

- Bij het anticiperen op een veranderend ecologisch systeem in de Grevelingen door de komst van (gedempt) getij, is een grootschalig onderzoek naar de huidige draagkracht van het meer

---

van grote waarde. Door binnen het onderzoek zowel de bestandsomvang en gezondheid van de meest belangrijke flora en fauna in kaart te brengen, als essentiële parameters voor de water- en ecologische kwaliteit, kan er geanticipeerd worden op de grootste veranderingen. Daarna kunnen mogelijkheden tot aanvullende of nieuwe visserij activiteiten op basis van actuele gegevens onderzocht worden. Na het herintroduceren van getij zullen de draagkracht en ontwikkelingen in de bestandsomvang regelmatig onderzocht moeten worden voor het vaststellen van veranderingen die daadwerkelijk hebben plaatsgevonden en welke mogelijkheden er benut kunnen gaan worden.

- Met het opzetten van een pilotstudie kan het effect van beroepsmatig kweken van de Filipijnse tapijtschelp op het ecologisch systeem van de Grevelingen wordt onderzocht. Zo kan men de mogelijkheden tot het realiseren van deze veelbesproken nieuwe kans inzichtelijk maken en de voorwaarden hiertoe vaststellen. Als deze schelp uiteindelijk opgenomen is in de Visserijwet, kunnen deze voorwaarden opgenomen worden in de vergunningen en huurovereenkomsten van de kwekers.
- Gebrek aan inzicht in vangsten en productie van beroepsmatige vissers en kwekers maakt het lastig beleid aan te passen aan de actuele situatie. Onder de huidige huurvoorwaarden zijn vissers en kwekers niet verplicht vangstopgave te doen. Palingvissers moeten echter wel wekelijks vangsten doorgeven aan de RVO, maar de gegevens voor de Grevelingen worden niet openbaar beschikbaar gesteld. Door een verplichte periodieke vangstopgave vast te leggen in deze huurovereenkomsten kunnen beleidsmakers de vangsten en productie alsnog inzichtelijk maken. Hiermee kunnen onderzoekers eenvoudige bestandschattingen maken, voor een duurzaam beheer van de visserij. Het eerder genoemde onderzoek naar draagkracht kan hier ook een belangrijke bijdrage aan leveren.
- In lijn met een eerder beschreven beheersmaatregel (zie hoofdstuk 7), is het wenselijk vergunningen en huurovereenkomsten op een andere wijze te verstrekken. Door het centraliseren van vergunningaanvragen, kunnen beleidsmakers en beheerders onderling de voorwaarden vanuit de drie wetgevingen bij langs gaan en tot overeenstemming komen. Hierdoor hoeven de vissers en kwekers niet meer zelf langs de verschillende uitgevers te gaan wordt er voor alle betrokken partijen aanzienlijk veel werk bespaard. Het centraliseren van beleid en beheerstaken zal naast het bevorderen van onderlinge communicatie ook het realiseren van bijvoorbeeld Natura 2000 doelstellingen ten goede komen.

---

9 Kwaliteitsborging

Wageningen Marine Research beschikt over een ISO 9001:2015 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem. Dit certificaat is geldig tot 15 december 2021. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV GL.

Literatuur

- Agrimatie. (2021). Visserij in Cijfers Aanvoer en besomming - Oestervisserij. Retrieved April 14, 2021, from <https://www.agrimatie.nl/PublicatiePage.aspx?subpubID=2526&sectorID=2864&themaID=2857&indicatorID=2881>
- CombinatieVanBeroepsvisserij. (2021). Visstandbeheercommissies. Retrieved April 19, 2021, from <https://combinatievanberoepsvisserij.nl/verduurzaming-visserij/visstandbeheercommissies>
- European Union. VERORDENING (EG) Nr. 1100/2007 VAN DE RAAD tot vaststelling van maatregelen voor het herstel van het bestand van Europese aal, 2006 § (2007).
- GetijGrevelingen. (2021). Project. Retrieved March 9, 2021, from <https://www.getijgrevelingen.nl/project>
- Gmelich Meijling-Van Hemert, G. R. (2005). *Vissen op Zeeuws water*. Vlissingen: Uitgeverij Den Boer.
- Graeymeersch, J., & De Vries, I. (2007). *Waterkwaliteit en ecologie Veerse Meer : het tij is gekeerd*.
- Hilborn, R., Banobi, J., Hall, S. J., Pucylowski, T., & Walsworth, T. E. (2018). The environmental cost of animal source foods. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 16(6), 329–335. <https://doi.org/10.1002/fee.1822>
- ICES. (2020). European eel (*Anguilla anguilla*) throughout its natural range. *ICES Advice on Fishing Opportunities, Catch, and Effort*, (October), 1–5. Retrieved from <https://doi.org/10.17895/ices.advice.5898>
- IUCN. (2021). Species of the Day : European Eel. *IUCN Red List of Endangered Species*.
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, & Rijkswaterstaat. (2016). *Natura 2000 Deltawateren Grevelingen Beheerplan 2016 - 2022*. Retrieved from <https://www.platformparticipatie.nl/projectenlijst/Natura-2000-deltawateren-2016-2022/beheerplan/documenten/index.aspx>
- Mulder, A. I. M., Wijsman, J. W. M., & Tangelder, M. (2021). *Een quickscan naar ecologische draagkracht voor filter feeders nu en bij gedempt getij Een quickscan naar ecologische draagkracht voor filter feeders nu en bij gedempt getij*. Yerseke.
- Natura 2000. (2021). Grevelingen. Retrieved March 9, 2021, from <https://www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/grevelingen>
- Omroep Flevoland. (2015). Illegale schietfuiken ontdekt in IJsselmeer. Retrieved April 15, 2021, from <https://www.omroepflevoland.nl/nieuws/125580/lelystad-illegale-schietfuiken-ontdekt-in-ijsselmeer>
- Overmaat, Wiske; Post, S., & Spoor, L. (2020). *Lobster fisheries in the Oosterschelde Lobster fisheries in the Oosterschelde*.
- Pool, J. Van Der, Troost, K., Asch, M. Van, Zweeden, C. Van, Zwol, J. Van, Voest, W. S., ... Haag, D. (2020). *Schelpdieren in het Veerse meer en Grevelingenmeer. Stichting Wageningen Research Centrum voor Visserijonderzoek, CVO Report 19.023*.
- Provincie Zeeland. (2018). *Verbinden en versterken Visserij Zuidwest Nederland*.
- Rijkswaterstaat. (2021). Waterwet. Retrieved April 23, 2021, from <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/wetten-regels-en-vergunningen/overige-wetten/waterwet>
- Rijssel, J. C. van, Keeken, O. A. van, & Leeuw, J. J. de. (2019). Vismonitoring Zoete Rijkswateren en Overgangswateren t/m 2018. Deel I: Toestand en trends. *Wageningen Marine Research (Rapport C086/19)*, (november). Retrieved from <https://doi.org/10.18174/508064>
- Smaal, A. C., & Wijsman, J. W. M. (2015). Minimum zuurstofgehalte voor bodemdieren in het Grevelingenmeer. Retrieved from <https://edepot.wur.nl/332095>
- Staatsbosbeheer. (2020). Ontwikkelplan Grevelingen 2020-2030.
- Stralen, M. Van. (2019). *Invang van mosselzaad met MZI en de opkweek daarvan in MHC in de Grevelingen . Inhoudsopgave Inleiding*.
- Tangelder, M., Ysebaert, T., Wijsman, J., Janssen, J., Mulder, I., Nolte, A., ... van den Bogaart, L. (2019). *Ecologisch onderzoek Getij Grevelingen Ecologisch onderzoek Getij Grevelingen*. Retrieved from <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/506617>
- WUR. (2021). Dossier Grevelingenmeer. Retrieved March 9, 2021, from <https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Grevelingenmeer.htm>

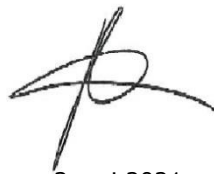
Verantwoording

Rapport C045/21

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het verantwoordelijk lid van het managementteam van Wageningen Marine Research

Akkoord: dr. ir. N.A. Steins
Projectleider/onderzoeker

Handtekening

Datum: 3 mei 2021

Akkoord: Dr. ir. T.P. Bult
Director

Handtekening:

Datum: 3 mei 2021

Bijlage 1 Gebruikte codes per onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag 1:

'Welke vormen van beroepsmatige visserij, schelpdierkweek en sportvisserij worden in de Grevelingen uitgevoerd? Dit is inclusief een beschrijving van vangstmethodes, vangstlocaties, aantallen vissers, aantal vis/perceelvergunningen (actief/inactief), afzetkanalen en visserijorganisaties.'

Welke vormen van visserij: Code: [VisVorm] Kleur: **Donkerrood**

Vangstmethodes: Code: [VangstMeth] Kleur: **Donkerrood**

Vangstlocaties: Code: [VangstLoc] Kleur: **Donkerrood**

Aantallen vissers: Code: [AantVis] Kleur: **Donkerrood**

Aantal vis/perceelvergunningen (actief/inactief): Code: [AantVer] Kleur: **Donkerrood**

Afzetkanalen: Code: [Afzet] Kleur: **Donkerrood**

Visserijorganisaties: Code: [VisOrg] Kleur: **Donkerrood**

Onderzoeksvraag 2:

'Welke gegevens met betrekking tot ontwikkelingen in de bestanden en vangsten zijn er voorhanden? Voor welke soorten is er al een bestandsschatting?'

Gegevens m.b.t. ontwikkelingen in de bestanden: Code: [OntBest] Kleur: **Oranje**

Gegevens m.b.t. ontwikkelingen in de vangsten: Code: [OntVang] Kleur: **Oranje**

Voor welke soorten is er al een bestandsschatting: Code: [BestSchat] Kleur: **Oranje**

Onderzoeksvraag 3:

'Hoe worden de verschillende beroepsmatige en recreatieve visserijen en schelpdierkweek in de Grevelingen op dit moment beheerd en gereguleerd?'

Beheer van beroepsmatige visserijen en schelpdierkweek: Code: [BeheerBeroep] Kleur: **Blauw**

Beheer van recreatieve visserijen: Code: [BeheerRecr] Kleur: **Blauw**

Onderzoeksvraag 4:

'Welke kansen en bedreigingen zijn er volgens de verschillende belanghebbenden voor de Grevelingen en de verschillende visserijvormen in het gebied?'

Welke kansen voor vaste vistuigen vissers: Code: [KansVisser] Kleur: **Oranje, Accent 2, 25%**

Welke kansen voor schelpdierkwekers: Code: [KansKweker] Kleur: **Oranje, Accent 2, 25%**

Welke kansen voor Sportvissers: Code: [KansSportvis] Kleur: **Oranje, Accent 2, 25%**

Welke kansen voor alle visserij: Code: [KansAlles] Kleur: **Oranje, Accent 2, 25%**

Welke bedreigingen voor vaste vistuigen vissers: Code: [BedreigVisser] Kleur: **Paars**

Welke bedreigingen voor schelpdierkwekers: Code: [BedreigKweker] Kleur: **Paars**

Welke bedreigingen voor Sportvissers: Code: [BedreigSportvis] Kleur: **Paars**

Welke bedreigingen voor alle vissers: Code: [BedreigAlles] Kleur: **Paars**

Onderzoeksvraag 5:

'Hoe ziet duurzame visserij eruit volgens de vissers, visserijorganisaties en andere belanghebbenden uit?'

Hoe ziet duurzame visserij eruit: Code: [Duurzaam] Kleur: **Groen**

Onderzoeksvraag 6:

'Welke beheermaatregelen zijn gewenst zodat kansen kunnen worden benut en bedreigingen kunnen worden afgewend in het streven naar duurzame visserij?'

Beheermaatregelen voor een duurzame visserij: Code: [BeheerMaat] Kleur: Licht grijs, achtergrond 2, Donker 50%

Geschiedenis/achtergrond info: Code: [Achtergrond] Kleur: Goud, Accent 4, Donker 50%

Ecologie/natuur info: Code: [Natuur] Kleur: Goud, Accent 4, Donker 50%

Bijlage 2 Kopie van 'Algemene voorwaarden voor de verhuring van oesterpercelen in het Grevelingenmeer en oesterpercelen, mosselpercelen, hangcultuurlocaties, visvakken voor de visserij met vaste vistuigen in de kustwateren, ingaande 1 mei 2017'

Algemene voorwaarden voor de verhuring van oesterpercelen in het Grevelingenmeer en oesterpercelen, mosselpercelen, hangcultuurlocaties, visvakken voor de visserij met vaste vistuigen in de kustwateren, ingaande 1 mei 2017.

Artikel 1

In deze algemene voorwaarden wordt verstaan onder:

- a. "Perceel": een in geografische coördinaten vastgelegd gebied in de kustwateren of het Grevelingenmeer, waarop het verhuurde visrecht betrekking heeft. Het visrecht betreft het kweken van mosselen dan wel oesters en het vissen van schelpdieren en zeesterren. In het geval van verwater- en bewaarpercelen betreft het visrecht het zaaien van mosselen en vissen van schelpdieren en zeesterren. In het geval van oesterbroedpercelen betreft het visrecht het invangen van oesterbroed (jonge, niet-meerjarige oesters) op de bodem met de gebruikelijke collectoren en het vissen van schelpdieren en zeesterren;
- b. "Visvak": in een tussen de Staat en de huurder gesloten overeenkomst tot verhuur van het visrecht nader aangeduid visgebied, waarin op grond van deze overeenkomst met een palingfuij, staand want, hoekwant, aalkub, aalkistje, ankerkuil of enig ander vast vistuig mag worden gevestigd;
- c. "Hangcultuurlocatie": een in geografische coördinaten vastgelegd gebied in de kustwateren, waarop het verhuurde visrecht betrekking heeft. Het visrecht betreft het kweken van schelpdieren in een hangcultuur;
- d. "Vast vistuig": vistuig dat op enigerlei wijze aan de bodem is verankerd of verankerd kan worden en de zegen;
- e. "Hangcultuur": activiteit, niet zijnde vissen zoals bedoeld in de Visserijwet 1963, waarbij schelpdieren in de waterkolom worden geplaatst met als doel deze op te kweken tot een marktwaardig product;
- f. "Mosselkor": een vistuig bestaande uit een metalen frame met een breedte van maximaal 1,90 meter binnenwerks gemeten. Het stalen frame is voorzien van een ondiep netwerk dat bestaat uit stalen ringen en touw;
- g. "Gebruikswaarde": een cultuur- dan wel een andere waarde die percelen, visvakken of hangcultuurlocaties hebben of vertegenwoordigen;
- h. "Zeesterrendweil": vistuig bestaande uit een samenstel van stok of boom voorzien van (kunststof) touw, doek of soortgelijk materiaal, geschikt voor het vangen van zeesterren.

Artikel 2

1. De grenzen van mosselpercelen, oesterpercelen en hangcultuurlocaties zijn door de Staat vastgesteld in geografische coördinaten. De ligging hiervan is weergegeven op topografische kaarten. Een set van deze kaarten en/of geografische coördinaten kan op aanvraag aan de huurder ter beschikking worden gesteld.

2. De grenzen van visvakken zijn door de Staat vastgelegd in geografische coördinaten dan wel omschreven in het registratiesysteem van de Staat. De ligging hiervan is weergegeven op topografische kaarten. Een set van deze kaarten en/of geografische coördinaten kan op aanvraag aan de huurder ter beschikking worden gesteld.

Artikel 3

Indien de grenzen van percelen, visvakken of hangcultuurlocaties zoals omschreven of aangegeven met geografische coördinaten, niet overeenkomen met de bestaande situatie of dat daarover verschil van inzicht bestaat, wordt uitgegaan van de gegevens die zijn opgenomen in het registratiesysteem van de Staat. De huurder heeft geen aanspraak op schadevergoeding, nadeelcompensatie of vermindering van de huursom ter zake van verkeerde opgave door de huurder van grootte, aard of grenzen van het perceel, het visvak of de hangcultuurlocatie, tenzij de Staat dit redelijk acht.

Artikel 4

1. De huurder is verplicht de met de verhuring toegestane activiteiten op een zodanige wijze uit te oefenen, dat huurders van naastliggende percelen, visvakken of hangcultuurlocaties niet gehinderd of benadeeld worden.
2. De huurder is in rechte aansprakelijk voor vergoeding van schade aan huurders van andere percelen, visvakken, hangcultuurlocaties en/of visrechten die voortvloeit uit overtreding van de voorwaarden.

Artikel 5

1. Zonder schriftelijke toestemming van de Staat mag de huurder van het betreffende visrecht de huur niet aan anderen overdragen. Tevens mag de huurder zonder schriftelijke toestemming van de Staat het gebruik niet aan anderen afstaan of overlaten, op welke wijze dan ook.
2. Schelpdieren die door stroom, golfslag of andere natuurlijke oorzaken buiten het perceel terechtkomen of van de hangcultuurinstallatie afvallen, mogen uitsluitend worden toegeëigend door degene die het visrecht heeft op de plaats waar zij liggen.

Artikel 6

De huurder staat toe dat de Staat of derden, aan wie het recht daartoe door de Staat is verleend, van de percelen, visvakken of hangcultuurlocaties, gebruik maken ten behoeve van de uitoefening van een andere visserij of activiteit dan het verhuurde visrecht.

Artikel 7

Voor de uitoefening van het gehuurde visrecht op percelen, mag geen ander vistuig gebruikt worden dan de mosselkor en de zeesterrendweil, tenzij anders overeengekomen in een huurovereenkomst met de Staat of bepaald in een schriftelijke toestemming van de Staat.

Artikel 8

1. De huurder is verplicht zijn perceel tot genoegen van de Staat uit te bakenen en van nummerpalen te voorzien. Indien geconstateerd wordt dat nummerpalen ontbreken dient de huurder de ontbrekende nummerpalen binnen 14 dagen te herstellen, na hiertoe te zijn aangemaand.
2. Indien de huurder in gebreke blijft is de Staat bevoegd de bebakening aan te laten brengen en/of te laten herstellen op kosten van de huurder.
3. De Staat kan bepalen dat bebakening in bepaalde gevallen niet verplicht is of dat de bebakening verwijderd moet worden.

Artikel 9

Het is niet toegestaan de visserij op de percelen uit te oefenen indien de bebakening van een perceel zodanig in het ongereede is geraakt, dat de juiste grenzen van het perceel, naar het oordeel van de Staat, niet kunnen worden vastgesteld, tenzij de Staat een schriftelijke toestemming heeft gegeven voor de afwezigheid van bebakening of de huurder heeft gesommeerd de bebakening te verwijderen.

Artikel 10

1. De huurder voorkomt dat bij de uitoefening van de toegestane activiteiten de gebruikswaarde van het gehuurde perceel, het gehuurde visvak of de gehuurde hangcultuurlocatie wordt geschaad.
2. De huurder is verplicht zijn perceel schoon te houden en na eerste aanmaning van de Staat de aanwezige zeesterren en eventuele schelpdieren onmiddellijk op te vissen. Indien de huurder niet aan de aanmaning voldoet is de Staat bevoegd de zeesterren en eventuele schelpdieren op te laten vissen op kosten van de huurder.
3. Het is uitsluitend toegestaan zeesterren, schelpdieren, waterplanten en andere tijdens het vissen of tijdens de uitoefening van de hangcultuur aan boord genomen materialen overboord te zetten op de daarvoor aangewezen stortplaatsen.

Artikel 11

1. De huurder laat toe dat op zijn perceel, visvak of hangcultuurlocatie opmetingen, uitbakingen of andere terreinwerkzaamheden worden uitgevoerd op last van de Staat.
2. De huurder laat toe dat gegadigden voor het gehuurde voor een nieuwe huurperiode het perceel, het visvak of de hangcultuurlocatie bezichtigen op door de Staat te bepalen dagen.
3. De huurder laat toe dat ten behoeve van onderzoek en monitoring door of vanwege de Staat schelpdieren van zijn perceel worden gevestigd dan wel uit de hangcultuur worden meegenomen in een voor dat onderzoek of monitoring vereiste hoeveelheid.
4. De huurder laat toe dat ambtenaren, als bedoeld in artikel 54a van de Visserijwet 1963, ten behoeve van het toezicht op de naleving van de huurvoorwaarden, met vaartuigen van de huurder meevaren.
5. De huurder zorgt ervoor dat bij uitoefening van activiteiten er geen hinder of overlast voor de scheepvaart ontstaat.

Artikel 12

1. De huurder laat toe dat door of vanwege de Minister van Infrastructuur en Milieu of een openbaar lichaam dat is belast met taken op het gebied van de

---

scheepvaart en/of de waterhuishouding of oeververdediging, over een perceel, visvak of hangcultuurlocatie of een gedeelte daarvan wordt beschikt indien dit noodzakelijk is voor die taken, zoals oeververdediging, het aanleggen van dammen en/of dijken en het op diepte brengen en houden van vaargeulen.

2. Tenzij de uit te voeren werkzaamheden een spoedeisend karakter hebben wordt de huurder tenminste één maand voor de aanvang van de werkzaamheden in kennis gesteld van de uit te voeren werkzaamheden.

Artikel 13

De Staat is niet aansprakelijk voor enige schade die door de huurder en/of derden wordt veroorzaakt of die de huurder en/of derden lijdt/lijden, als gevolg van de uitoefening van de visserij of kweek op grond van deze door de Staat verleende huurovereenkomst, behoudens die aansprakelijkheid die voor de Staat voortvloeit uit de wet.

Artikel 14

De Staat heeft het recht om (delen van) de verhuurde percelen, visvakken of hangcultuurlocaties, in te trekken, indien die naar zijn oordeel niet meer geschikt zijn voor de uitoefening van het betreffende gehuurde visrecht.

Artikel 15

1. De Staat heeft het recht deze overeenkomst door opzegging te beëindigen voor het geheel of voor een deel van het gehuurde indien:
  - a. Enig openbaar belang dit vordert;
  - b. De huurder in staat van faillissement is verklaard, dan wel aan hem surseance van betaling is verleend;
  - c. De huurder is overleden, met inachtneming van het bepaalde in artikel 16;
  - d. De huurder zijn verplichtingen, na behoorlijk gedane waarschuwing, niet binnen de daarvoor gestelde termijn ten volle nakomt;
  - e. De huurder aan hem verhuurde percelen, visvakken of hangcultuurlocaties, na waarschuwing niet gebruikt, ongeacht of deze een gebruikswaarde hebben of vertegenwoordigen.
2. De beëindiging als bedoeld in het eerste lid geschiedt op een door de Staat te bepalen tijdstip, met inachtneming van een redelijke opzeggingstermijn.
3. In het in het eerste lid, onderdeel a, bedoelde geval, heeft de huurder aanspraak op huursomvermindering voor zover de redelijkheid en billijkheid dit meebrengen.

Artikel 16

1. De erfgenamen dienen de Staat onmiddellijk in kennis te stellen van het overlijden van de huurder.
2. De erfgenamen hebben gedurende drie maanden na het overlijden van de huurder, het recht het gebruik van het gehuurde voort te zetten voor de resterende looptijd, of de huurovereenkomst op te zeggen, mits de Staat na het overlijden van de huurder hiervan onmiddellijk in kennis is gesteld.
3. De erfgenamen kunnen binnen drie maanden na het overlijden van de huurder aan de Staat verzoeken een huurovereenkomst aan te gaan voor de resterende looptijd met een door hen aan te wijzen aspirant-huurder.
4. De Staat het verzoek, als genoemd in lid 3 toe, indien de nieuwe huurder voor de Staat aanvaardbaar is. Indien de Staat het verzoek niet inwilligt, eindigt de huurovereenkomst van rechtswege, of na een door beide partijen overeengekomen termijn.
5. Na beëindiging van de huurovereenkomst hebben de erfgenamen recht op huursomvermindering indien de huursom vooruit is betaald en voor zover de redelijkheid en billijkheid dat meebrengen.
6. Indien de erfgenamen na het overlijden van de huurder geen verzoek hebben ingediend conform lid 2 of 3 kan de Staat de huurovereenkomst beëindigen.

Artikel 17

1. Na beëindiging van de visserij- of kweekactiviteiten ruimt de huurder alle voorwerpen op die bij de visserij of kweekactiviteiten op het perceel, het visvak of de hangcultuurlocatie worden gebruikt.
2. Alle vistuigen, delen van vistuigen of bij de uitoefening van de visserij gebruikte voorwerpen die bij het einde van de huur op de visvakken aanwezig zijn worden het eigendom van de Staat, zonder dat daarvoor enige vergoeding aan de huurder verschuldigd is.
3. Alle voorwerpen die dienen voor kweekactiviteiten of vangst van schelpdieren dan wel tot de uitoefening van de hangcultuur, alsmede schelpdieren die bij het einde van de

---

huur op het perceel of de hangcultuurlocatie aanwezig zijn, worden het eigendom van de Staat zonder dat daarvoor enige vergoeding aan de huurder is verschuldigd.

4. De Staat behoudt zich het recht voor de in het tweede en derde lid genoemde voorwerpen en schelpdieren op kosten van de huurder (te doen) verwijderen.

Artikel 18

Indien de Staat het noodzakelijk acht, doet de huurder in een aan te geven vorm opgave aan de Staat van:

- a. De hoeveelheden mosselen, halfwas-mosselen en mosselzaad dan wel oesters, oesterbroed en collecteurs welke op het perceel zijn uitgezaaid of opgevist;
- b. De data waarop de in onderdeel a genoemde of andere werkzaamheden hebben plaatsgevonden;
- c. De op visvakken behaalde vangsten en de plaatsen waar is gevestigd;
- d. De soort en hoeveelheden van de in de hangcultuur uitgezette en geoogste schelpdieren en de aard en omvang van de werkzaamheden die ten behoeve daarvan zijn uitgeoefend.

Artikel 19

De huurder is gehouden de door de ambtenaar, als bedoeld in artikel 54a van de Visserijwet 1963, in het openbaar belang gegeven voorschriften en aanwijzingen op te volgen.

Artikel 20

1. Voor zover niet uitdrukkelijk anders is bepaald kan aan de huurder door de Staat een boete worden opgelegd van ten hoogste € 4.050,- bij overtreding door de huurder, of door iemand voor wie de huurder aansprakelijk is, van de aan het verhuurde visrecht verbonden voorwaarden.
2. De huurder is verplicht een opgelegde boete binnen 6 weken te betalen.

Artikel 21

Op- of aanzeggingen kunnen rechtsgeldig geschieden bij aangetekend verzonden brief. In deze brief kunnen termijnen worden gesteld.

Bijlage 3 Kopie van 'Overeenkomst voor de verhuring van visrecht voor oesterpercelen in de Grevelingen

overeenkomst

voor de verhuring van visrecht voor oesterpercelen in het Grevelingenmeer

Documentnummer

De ondergetekenden,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, handelend namens de Staat der Nederlanden, hierna te noemen de Staat, en

Naam :
KvK-nummer :
Adres :
Postcode en woonplaats :

hierna te noemen de huurder, komen overeen:

dat de Staat verhuurt aan de huurder die in huur aanneemt het visrecht, uitsluitend voor zover dit betreft het kweken van oesters en het vissen van schelpdieren en zeesterren op de hierna genoemde percelen:

GM 42

Deze overeenkomst van huur en verhuur gaat in op 16 november 2020 en eindigt op 30 april 2021.

De basishuurprijs bedraagt jaarlijks € 179,20 per hectare.

Betaling:

- 1 De betaling dient jaarlijks lopende het huurjaar (i.e. 1 april tot en met 31 maart) te geschieden na ontvangst van een factuur of acceptgiro van de gemachtigde namens de Minister;
- 2 indien betaling niet, niet tijdig en/of niet volledig heeft plaatsgevonden, kan het verschuldigde, zonder dat hiertoe ingebrekestelling nodig is, worden verhoogd met één procent voor elke na de vervaldag ingegane maand verzuim;
- 3 ten aanzien van alle verschuldigde bedragen wordt beroep door de huurder op schuldvergelijking uitgesloten;
- 4 door toezending van een acceptgirokaart en/of betaling van de tegenprestatie na het einde van deze overeenkomst ontstaan geen rechten op verlenging van deze overeenkomst.
- 5 onverminderd het hiervoor bepaalde behoudt de Staat zich het recht voor tot tussentijdse wijzigingen van de huurprijs in verband met een algehele wijziging van het huurprijzenbeleid door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Op deze overeenkomst zijn van toepassing de algemene voorwaarden voor de verhuring van oesterpercelen in het Grevelingenmeer en oesterpercelen, mosselpercelen, hangcultuurlocaties, visvakken voor de visserij met vaste vistuigen in de kustwateren, ingaande 1 mei 2017, welke geacht worden woordelijk in deze akte te zijn opgenomen.

Bijzondere voorwaarden:

- 1 de buiten de percelen gezaaide oesters worden geacht niet langer eigendom te zijn van de huurder. Het is de huurder niet toegestaan deze schelpdieren op te vissen, tenzij daartoe afzonderlijk toestemming is verleend;
- 2 de basishuurprijs (CPI 2015 = 100) wordt jaarlijks herzien aan de hand van het meest recente Consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle huishoudens, zoals dit cijfer wordt bekend gemaakt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS);
- 3 ter controle op de naleving van de gestelde regels is de huurder verplicht om gedurende het gehele jaar een "oester-blackbox systeem" (OBS) aan boord te hebben van het vaartuig, dat wordt gebruikt voor het verzaaien en/of opvissen van de oesters. De huurder dient zorg te dragen voor een goed functioneren van het blackbox systeem;
- 4 de huurder verleent onvoorwaardelijk toestemming aan de beheerder (i.e. Nederlandse Oestervereniging en/of DCI Electronics vof) om op verzoek van de Staat zgn. blackbox-gegevens (zoals visgebied, visdagen) te verstrekken met betrekking tot visserijactiviteiten, indien de Staat hiertoe aanleiding ziet;

- 5 de huurder verleent onvoorwaardelijk toestemming aan de Staat om zijn NAW-gegevens en gehuurde oesterbroedpercelen in de Oosterschelde te verstrekken aan de Nederlandse Oestervereniging in het kader van het beheren van de blackboxgegevens;
- 6 de percelen dienen, voor zover mogelijk en tot genoegdoening van de Staat, voorzien te zijn van richt- en hoekbakens (zgn. permanente bakens);
- 7 indien op een perceel de visserij wordt uitgeoefend, het uitzaaien van collecteurs ten behoeve van de oesterbroedwinning hieronder begrepen, is de huurder verplicht om:
op de hoeken van het perceel waar geen permanente bakens kunnen of mogen worden geplaatst, tijdelijk bakens te plaatsen of drijfbakens uit te leggen;
- 8 in de grenslijnen van het perceel tijdelijke bakens te plaatsen of drijfbakens uit te leggen zodanig dat de onderlinge afstand en afstand tot permanente bakens niet groter is dan 150 meter;
- 9 de permanente bakens dienen recht te zijn en verticaal geplaatst te worden. Zij dienen ten minste 1 meter boven het wateroppervlak uit te steken. De zijtakken (kroon) dienen te worden verwijderd en aan de bovenzijde van het bakens dient een bordje te zijn bevestigd met daarop het nummer van het perceel;
- 10 de tijdelijk geplaatste bakens dienen ofwel voorzien te zijn van een bordje met daarop het nummer van het perceel, dan wel aan de bovenzijde over een lengte van ten minste 50 cm geel te zijn geverfd. Deze bakens mogen geen kroon hebben;
- 11 in of nabij het betonde hoofdvaarwater genaamd "Grevelingen" mogen geen bakens worden geplaatst;
- 12 tijdens de uitoefening van de visserij dient een kaart als bedoeld in artikel 2 van de algemene voorwaarden aan boord aanwezig te zijn;
- 13 het is verboden om op de percelen:
  - a. andere schelpdieren uit te zaaien dan platte oesters (*Ostrea edulis*) afkomstig uit het Grevelingenmeer en Japanse oesters (*Ostrea gigas*), eveneens afkomstig uit het Grevelingenmeer;
  - b. substraat voor broedwinning uit te zaaien in het Grevelingenmeer dat afkomstig is van buiten het Grevelingenmeer, tenzij het substraat een zodanige behandeling heeft ondergaan dat het vrij is van marine organismen;
- 14 het winnen van oesterbroed en het kweken van oesters anders dan door bodemcultuur is verboden, tenzij daarvoor schriftelijk toestemming is verleend door de Staat;
- 15 de huurder is verplicht om met de overige huurder(s) van visrecht en met de houder(s) van een schriftelijke toestemming in de visserijkundige eenheid waarin het onderhavige viswater is gelegen een beheerscommissie voor de visstand in te stellen, in deze commissie zitting te nemen, dan wel zich daarin te laten vertegenwoordigen en hieraan medewerking te verlenen. De Staat kan aanwijzingen geven met betrekking tot onder meer de samenstelling en werkwijze van deze visstandbeheercommissie (VBC);
- 16 de huurder is verplicht om gezamenlijk met de overige huurders van visrecht en houders van schriftelijke toestemmingen in het werkgebied van de VBC waar de huurovereenkomst betrekking op heeft een visplan op te stellen. In het visplan wordt beschreven onder welke voorwaarden gevisd mag worden. Het gaat hierbij zowel om onttrekking als om uitzet van vis. Dit heeft in ieder geval betrekking op welke vissoorten mag worden gevisd, in welke hoeveelheden, met welke vistuigen, op welke momenten, op welke locaties, door welke visser en met inachtneming van welke bijzondere voorwaarden;
- 17 het op basis van lid 16 opgestelde visplan dient aan te sluiten op de KRW-doelstellingen, inclusief de daarin opgenomen visgerelateerde doelen. Het visplan wordt hiertoe ter advisering voorgelegd aan de waterbeheerder;
- 18 in het visplan moet worden vastgelegd op welke wijze wordt toegezien op de naleving van de gemaakte afspraken alsmede op welke wijze de schending van die afspraken wordt bestraft;
- 19 de huurder is verplicht zich te houden aan de in het visplan gemaakte afspraken;
- 20 in afwijking van hetgeen bepaald in artikel 9, lid 1, onderdeel c van de algemene voorwaarden, is het u toegestaan om de visserij op de percelen uit te oefenen op zaterdag van zonsopgang tot 12:00 uur en tweede kerstdag.

Wageningen Marine Research
T: +31 (0)317 48 70 00
E: marine-research@wur.nl
www.wur.nl/marine-research

Bezoekers adres:

- Ankerpark 27 1781 AG Den Helder
- Korringaweg 7, 4401 NT Yerseke
- Haringkade 1, 1976 CP IJmuiden

Wageningen Marine Research levert met kennis, onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek en advies een wezenlijke bijdrage aan een duurzamer, zorgvuldiger beheer, gebruik en bescherming van de natuurlijke rijkdommen in zee-, kust- en zoetwatergebieden.

Wageningen Marine Research is onderdeel van Wageningen University & Research. Wageningen University & Research is het samenwerkingsverband tussen Wageningen University en Stichting Wageningen Research en heeft als **missie**: 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'